

Pinja Lahtela
Anni Rusanen

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Sosionomi (AMK) diakoniatyö
Opinnäytetyö, 2022

ENSI- JA TURVAKOTIEN LIITON TYÖNTEKIJÖIDEN NÄKEMYKSIÄ SATEENKAARIKOULUTUKSESTA

TIIVISTELMÄ

Pinja Lahtela & Anni Rusanen

Ensi- ja turvakotien liiton työntekijöiden näkemyksiä sateenkaarikoulutuksesta
66 sivua, 2 liitettä

Syksy, 2022

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK), Sosionomi (AMK) diakoniatyö

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyvän koulutuksen tarpeellisuus sosiaali- ja kirkon aloilla. Tavoitteena oli korostaa ammattilaisten lisäkoulutuksen merkitystä laadukkaassa kohtaamistyössä. Työssä pyrittiin myös lisäämään tietoa sosiaali- ja kirkon alan ammattilaisten sateenkaarevuuteen liittyvistä tiedontarpeista.

Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Ensi- ja turvakotien liiton kanssa ja työ käsittelee Sateenkaariperheet ry:n Perhesuhdekeskuksen toteuttamaa koulutussarjaa. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Teemahaastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina Ensi- ja turvakotien liiton keskus- ja jäsenjärjestöjen työntekijöille keväällä 2022. Opinnäytetyötä varten haastateltiin neljää työntekijää. Haastatteluaineisto litteroitiin ja analysoitiin sisällönanalyysin keinoin.

Tuloksissa ilmeni, että sosiaalialan ammattilaisilla uskotaan ja toivotaan olevan valmiuksia kohdata erilaisista taustoista tulevia asiakkaita. Tutkimustulosten mukaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyvä koulutus koettiin tarpeelliseksi sosiaali- ja kirkon alalla. Erityisesti tutkimustuloksissa korostui seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyvän koulutuksen liittäminen osaksi sosiaali- ja kirkon alan pohjakoulutuksia. Tulosten mukaan sateenkaarikoulutuksen avulla Ensi- ja turvakotien liiton sekä laajemmin sosiaalialan ja kirkon alan palvelut olisivat saavutettavampia seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille ja huomioisi heidän tarpeitaan herkemmin.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että tieto seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä ja aihepiiriin liittyvistä erityiskysymyksistä on tärkeä osa ammatillisuutta sekä palveluiden saavutettavuutta ja niiden yhdenvertaista edistämistä. Sateenkaari-aiheisen koulutuksen sijoittaminen sosiaali- ja kirkon alojen pohjakoulutukseen mahdollistaisi ammattilaisten yhtäläiset valmiudet kohdata sateenkaariasiakkaat sensitiivisesti. Tämän opinnäytetyön pohjalta nousee jatkotutkimusehdotus liittyen sateenkaarikoulutuksen vaikuttavuuden tutkimiseen osana pohjakoulutuksessa.

Asiasanat: Koulutustarve, sateenkaariperheet, seksuaalivähemmistöt, sukupuolivähemmistöt, yhdenvertaisuus

ABSTRACT

Pinja Lahtela & Anni Rusanen

The views of the workers of The Federation of Mother and child homes and Shelters on LGBTQ+ training

66 pages, 2 appendices

Autumn 2022

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services, Diaconal Work

Bachelor of Social Services

The aim of this thesis was to investigate the necessity of education on sexual and gender minorities in the fields of social and church work. The aim was to emphasise the meaning of further training of the professionals in quality work with customer encounters. With this study, the objective was also to gather information on existing knowledge and possible needs of training on the LGBTQ+ related matters that the workers in the fields of social and church work have.

This thesis was conducted in collaboration with The Federation of Mother and child homes and Shelters (Ensi- ja turvakotien liitto) it studied a training series organised by Perhesuhdekeskus, the centre for family relationships of the Rainbow Families Finland (Sateenkaariperheet ry) and its partners. The study was carried out as a qualitative study and the data was gathered by half structured theme interviews. The theme interviews were conducted as individual interviews with workers of The Federation of Mother and child homes and Shelters' organizations. The interviews took place in the spring of 2022. The data was transcribed and analysed by the means of content analysis.

The results of this study show that the education and further education related to sexual and gender minorities was seen as necessary in the fields of social and church work. Especially, the idea of adding education related to sexual and gender minorities as a part of initial training in the fields of social and church work was supported. The education and further training could able social and church services to be more accessible to sexual and gender minorities and be able to accommodate their needs easier.

In conclusion it is important that the social and church work professionals have enough knowledge of sexual and gender minorities and issues concerning their special needs. Increasing the knowledge on LGBTQ+ matters can positively influence professionalism but also the accessibility and equality of services. Locating LGBTQ+ themed education in the initial training in the fields of social and church work could enable professionals to have an equal set of skills to encounter LGBTQ+ clients sensitively. This work suggests that further research is needed to evaluate the impact of LGBTQ+ themed education in initial training.

Keywords: Educational needs, equality, gender minorities, LGBT families, sexual minorities

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 SATEENKAARI-IHMISTEN HYVINVOINTI.....	6
2.1 Sateenkaari-ihminen	6
2.2 Moninaiset perheet ja muuttuva lainsäädäntö	7
2.3 Sateenkaarevuuden erityispiirteet.....	9
2.4 Sateenkaari-ihmiset ja väkivalta.....	10
2.5 Sateenkaariasiakkaat sosiaali- ja terveyspalveluissa.....	14
3 SUKUPUOLI- JA SEKSUAALIVÄHEMMISTÖT JA SUOMEN EVANKELISLUTERILAINEN KIRKKO.....	17
3.1 Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus kristinuskossa	17
3.2 Turvallisuus ja yhdenvertaisuus kirkossa	19
3.3 Diakonia ja seurakuntien työ	22
4 TARKOITUS JA TAVOITE	24
5 YHTEISTYÖTAHO.....	24
5.1 Ensi- ja turvakotien liitto	24
5.2 Perhesuhdekeskus ja sateenkaarikoulutus	25
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	26
6.1 Teemahaastattelu	26
6.2 Aineiston keruu	27
6.3 Aineiston analyysi	28
7 TULOKSET	30
7.1 Sateenkaariasiakkaiden kohtaaminen ja tunnistaminen palveluissa ...	30
7.2 Työntekijöiden koulutus- ja tiedontarpeet.....	33
7.3 Sateenkaarikoulutuksen anti ja sovellettavuus.....	36
7.4 Sateenkaarikoulutus osaksi sosiaalialan pohjakoulutusta	40
7.5 Työntekijöiden näkemyksiä kirkon alan koulutustarpeeseen.....	41
8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	44

8.1 Johtopäätökset.....	44
8.2 Eettisyys ja luotettavuus.....	49
8.3 Ammatillinen kasvu	53
LÄHTEET.....	55
LIITE 1. Teemahaastattelurunko.....	67
LIITE 2. Kutsu ja suostumus haastatteluun.....	68

1 JOHDANTO

Viime vuosien lakimuutokset ja uudistukset ovat herättäneet keskustelua sateenkaarevan väestön hyvinvoinnista ja tarpeista. Suomalaisessa tutkimuksessa on selvinnyt, että osa sateenkaariperheiden vanhemmista on jättänyt käyttämättä sosiaali- ja terveys- sekä kirkon palveluita seksuaali- tai sukupuoli-identiteettinsä takia. Palveluiden käyttämättä jättämisen syiksi on mainittu muun muassa juridiset esteet, aikaisemmat huonot kokemukset ja pelko vääränlaisesta kohtaamisesta. (Aarnio ym., 2018, s. 131–132.) Lisäksi sateenkaarinuoret ovat kokeneet muun muassa päihde- ja mielenterveyspalveluissa syrjintää ammattilaisten osalta (Hästbacka & Sirén, 2017).

Sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmä onkin pitkälti luotu heteroydinperheille, jolloin moninaisten perheiden tarpeisiin reagoiminen on haastavaa (Kuosmanen & Jämsä, 2007). Tähän on pyritty vastaamaan erilaisin lainsäädännöllisin muutoksin, sekä palvelujärjestelmässä tarjoamalla työntekijöille yhä enenevässä määrin seksuaalisuuteen ja sukupuolen moninaisuuteen liittyvää tietoa ja ohjeistuksia (Hakulinen, 2017; Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2020a; Karvinen & Venesmäki, 2019). Edelleen sateenkaariperheet kuitenkin toivovat ammattilaisten keskuuteen enemmän tietoa niistä erityispiirteistä, joita liittyy sateenkaari-ihmisiin, heidän perhesuhteisiinsa ja kohtaamiseen (Nevalainen & Eira, 2020; Kerppola, 2020, s. 90).

Opinnäytetyöllämme pyrimme selvittämään seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyvän koulutuksen tarpeellisuuden sosiaali- ja kirkon aloilla ammattilaisten keskuudessa. Tavoitteenamme on korostaa ammattilaisten lisäkoulutuksen merkitystä laadukkaassa kohtaamistyössä. Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Ensi- ja turvakotien liiton kanssa ja tutkimus käsittelee Sateenkaariperheet ry:n Perhesuhdekeskuksen järjestämää koulutussarjaa. Koulutussarja käsitteli sateenkaarevien asiakkaiden ja -perheiden kohtaamista. Tutkimme työssämme kyseisen sateenkaarikoulutuksen antia, jatkosovellusmahdollisuuksia sekä laajemmin koulutuksen merkitystä Ensi- ja turvakotien liiton työntekijöiden

näkökulmasta. Pohdimme sateenkaariasiakkaiden asemaa nykyisessä palvelujärjestelmässä sekä keinoja, joilla sitä voitaisiin parantaa. Opinnäytetyö tarjoaa katsauksen siihen, millaisia näkemyksiä sosiaalialan ammattilaisilla on sateenkaariasiakkaiden kohtaamiseen, palveluiden saavutettavuuteen ja sateenkaari-aiheiseen koulutukseen.

2 SATEENKAARI-IHMISTEN HYVINVOINTI

2.1 Sateenkaari-ihminen

Termi sateenkaari-ihminen on yleiskäsite sukupuoleltaan ja seksuaalisuudeltaan moninaisille ihmisille, joista käytetään myös usein termiä seksuaali- ja sukupuolivähemmistö sekä erilaisia lyhenteitä kuten LHBT tai LGBTI. Sateenkaari-ihminen on käsitteenä sisällyttävä, eikä seksuaali- ja sukupuolivähemmistö termin tavoin marginalisoi ja alleviivaa vähemmistöasemaa. (Aarnio, ym. 2020a, s. 9–10; Seta, 2021.) Tässä työssä painotamme termiä sateenkaari-ihminen ja sen eri variaatioita, mutta käytämme myös termiä seksuaali- ja sukupuolivähemmistö, asia-yhteydestä riippuen.

Sukupuoleltaan moninainen ihminen voi olla transsukupuolinen, muunsukupuolinen, intersukupuolinen tai sukupuoleton, jolloin tämän sukupuoli-identiteetti, sukupuolen ilmaisu tai sukupuolen määrittely poikkeaa jollain tavoin normista tai syntymässä määritetystä sukupuolesta (Cissukupuoli). Seksuaalisesti moninainen ihminen on ei-heteroseksuaali useimmin lesboksi, homoksi, bi- tai panseksuaaliksi identifioituva ihminen. (Aarnio, ym. 2020a, s. 9–10; Lahti, ym. 2020, s. 330–331.) Sateenkaaritermistö on laaja ja alati muuttuva ja on huomioitava, että se sisällyttää useamman seksuaali- ja sukupuoli-identiteetin kuin mitä edellä on lueteltu. Ihminen itse määrittää oman sukupuolensa ja/tai seksuaalisen suuntautumisen. Seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuolen kokemus voi vaihdella ja muovautua koko ihmisen elinkaaren ajan. (Seta, i.a.-a; Seta, i.a.-b.) Sateenkaariperheellä puolestaan tarkoitetaan lapsiperheitä, joissa vähintään yksi vanhempi kuuluu seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön (Sateenkaariperheet, i.a.). Tässä opinnäytetyössä emme eriytä sateenkaariperhettä vain lapsellisiin perheisiin. Hyödynnämme tilastokeskuksen määritelmää perheelle, joka käsittää myös lapsettomat avo- ja aviopuolisot (Tilastokeskus, i.a.).

Arvioita sateenkaari-ihmisten osuudesta koko väestöstä on monenlaisia. Aiemmassa tutkimuksessa on esitetty, että nuorista seksuaalivähemmistöihin kuuluu noin 10 prosenttia (Alanko, 2014; Luopa ym., 2017). Yhdysvalloissa tehdyssä kansallisessa kartoituksessa koko väestöstä on arvioitu 3,5 % kuuluvan seksuaalivähemmistöihin ja 0,3 % olevan transsukupuolisia (Gates, 2011). Poiketen muista väestöryhmistä sateenkaariperheissä on todettu syntyvyyden olevan kasvussa (Aarnio, ym. 2020b, s. 278). Näiden arvioiden perusteella voidaan pitää todennäköisenä, että suurin osa sosiaali- ja terveysalalla työskentelevistä ammattilaisista kohtaa useita sateenkaarevia asiakkaita uransa aikana, eivätkä nämä kohtaamiset ole vähenemässä.

Tilastokeskuksen ensimmäiset tilastot samaa sukupuolta olevien lapsiperheiden määrästä ovat vuodelta 2002 ja samaa sukupuolta olevien avioparien lapsiperheistä vuodelta 2007. Noin yksi tuhannesta kunakin vuonna tilastoidusta perheestä on sateenkaariperhe. Huomion arvoista on myös se, että tilastossa ei ole ennen vuotta 2020 otettu huomioon samaa sukupuolta olevien avoparien perheitä. Vuonna 2020 samaa sukupuolta olevien avioliittojen määrä on kasvanut edellisestä vuodesta muutamalla sadalla. Tämä kehitys eroaa erisukupuolisten avioliitoista, sillä niiden kehitys on laskeva. (Tilastokeskus, 2021.)

2.2 Moninaiset perheet ja muuttuva lainsäädäntö

Suomessa on nykyään monenlaisia perheitä, mikä tarkoittaa, että kahden vanhemman ja heidän biologisten lastensa muodostama ydinperhe ei ole ainoa tapa olla perhe. Kuitenkaan perhelainsäädäntö ja palvelujärjestelmä eivät aina valitettavasti toimi ongelmitta niiden perheiden kohdalla, joiden rakenne poikkeaa kahden sukupolven ydinperhemallista (Jämsä, 2012 s. 19). Koska perhesuhteita säädellään lakien ja institutionaalisten rakenteiden kautta, ne vaikuttavat monin eri tavoin yksilöiden elämään ja siihen, kuinka perheitä ja läheissuhteita määritellään. Tämän lisäksi geneettisyys ja lähipiiri ohjaavat käsitystä siitä, kuka nähdään perheeseen kuuluvaksi, vaikka henkilöä ei yksilötasolla koettaisikaan läheiseksi. (Aarnio, ym. 2020a, s. 12.)

Viime vuosina on tapahtunut paljon muutoksia koskien sukupuoleltaan ja seksuaalisuudeltaan moninaisten ihmisten perhe- ja läheissuhteita, kuten esimerkiksi niin sanottu tasa-arvoinen avioliittolaki (L 234/1929), uudistunut äitiyslaki (L 253/2018) sekä uudistunut laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (L361/1983). Vuonna 2017 voimaan astunut tasa-arvoinen avioliittolaki mahdollistaa sen, että myös kaksi samaa sukupuolta olevaa ihmistä voi solmia avioliiton (Seta, i.a.-c). Laki ei kuitenkaan koske Suomen evankelisluterilaisen kirkon vihkimistä (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.-b).

Uudistuneella äitiyslailla, joka astui voimaan vuonna 2019, tarkoitetaan sitä, että naisparin virallisilla hedelmöityshoidoilla alkunsa saaneen lapsen juridiset vanhemmat voidaan vahvistaa tunnustamalla neuvolassa. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta muuttui samaten vuonna 2019. Muutoksien seurauksena lapselle mahdollistetaan tapaamisoikeus muuhunkin kuin juridiseen vanhempaan, sekä mahdollisuus niin kutsuttuun oheishuoltajaan. Nämä molemmat toimet vaativat kuitenkin vahvistusta, toinen käräjäoikeuden päätöksellä ja toinen sosiaalilautakunnan kautta. (Moring, 2020, s. 126–127.)

Edellä mainituista muutoksista huolimatta edelleen yhteiskunnallinen keskustelu perhesuhteista usein sulkee pois muut kuin monogaamiset suhteet, kuten esimerkiksi useamman kuin kahden vanhemman sateenkaariperheet, tai useamman kuin kahden ihmisen väliset seurustelusuhteet. On lisäksi yleistä korostaa sateenkaari-ihmisten pari- ja perhesuhteita samankaltaiseksi kuin heterosuhteet ovat. Tämä voi helposti antaa kuvan, että ei-heteroseksuaaliset suhteet ovat hyväksyttäviä vain, jos ne noudattelevat heteroseksuaalisen suhteen tai perheen normia. (Aarnio, ym. 2020a, s. 13, s. 16.) Aiemmissä tutkimuksissa koskien perheiden moninaisuutta onkin usein tarkasteltu moniperusteista syrjintää palveluntarjoajien ja lainsäädännön kautta, ja kuinka ne eivät tunnista moninaisia läheissuhteita (Järviö, 2020 s. 111). On tärkeää, että sateenkaari-ihmisten perhe- ja läheissuhteet tehdään näkyväksi osaksi yhteiskuntaa, koska siten niiden todeksi eläminenkin toteutuu (Aarnio, ym. 2020b, s. 275).

2.3 Sateenkaarevuuden erityispiirteet

Sateenkaarevat pari- ja perhesuhteet haastavat monia yhteiskuntamme normeja. Tämän takia sateenkaarevissa suhteissa elävät kohtaavat erilaisen kulttuurisen ympäristön kuin valtaväestö. Sateenkaari-ihmisten kohtaama kulttuuriympäristö rakentuu erilaisista haasteista, joita ovat muun muassa tuomitsevat asenteet, väkivalta, syrjintä, vähemmistöstressi ja onnellisuusmuuri. (Väisänen 2020, s. 244–256.) Näitä voidaan kutsua sateenkaarevuuteen liittyviksi erityispiirteiksi.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt altistuvat vähemmistöasemansa takia ylimääräiselle stressille. Ensisijainen syy sateenkaari-ihmisten kokemalle vähemmistöstressille syntyy yhteiskunnasta kumpuavien vahvojen heteroseksuaalisuuden ja cissukupuolen normeista. Vähemmistöstressi kehittyy asteittain ja vähemmistöstressiteorian luonut Ilan H. Meyer (2003) jakaa stressitekijät kolmeen pääluokkaan. Ensimmäisen luokan distaaliset stressitekijät syntyvät syrjinnän ja väkivallan kokemuksista, sekä leimaavista asenteista ja ennakkoluuloista. Nämä voivat näyttäytyä suorana vihapuheena ja häirintänä tai eriarvoistavista laeista ja palveluista ilmenevinä. (Jaskari & Keski-Rahkonen, 2021.)

Proksimaaliset riskitekijät puolestaan muokkaavat ihmisen suhdetta itseensä, joka voi pahimmillaan muodostua sisäiseksi itsesyrynnäksi. Vähemmistöön kuuluva voi välttääkseen syrjintää alkaa piilottelemaan omaa identiteettiään. Tähän syynä on jatkuva syrjinnän ja ennakkoluulojen pelko. Sisäistäessään leimaavat ja syrjivät asenteet vähemmistöön kuuluva alkaa tuntemaan häpeää ja vihaa itseään sekä identiteettiään kohtaan. Sisäistetty itsesyryntä voi kohdistua myös muihin samankaltaisiin ihmisiin. Sateenkaari-ihmisillä esiintyy enemmän mielenterveyden ongelmia, kuin heteroseksuaaleilla ja cissukupuolisilla, minkä yhdeksi selittäväksi tekijäksi tarjotaan vähemmistöstressiä. (Jaskari & Keski-Rahkonen, 2021.)

Sateenkaariperheen vanhempien mielenterveysongelmien ja parisuhteen kriisiytymisen taustalla on usein samaa sukupuolta oleville pareille tarjotun tuen puutteellisuus. Sateenkaariperheessä onnistumisen pakko on myös korostunut ulkopuolisen paineen ja hyväksynnän takia.

Todellisuudessa kuitenkin sateenkaariperheitä kohtaa samat haasteet ja onnistumiset kuin muitakin perheitä. (Jämsä, 2008.) Vähemmistöön kuuluvan ihmisen palveluihin ja hoitoon hakeutuminen voi pitkittyä, jos hän uskoo tulevansa monitasoisen syrjinnän kohteeksi palveluissa. Tämän takia on tärkeää, että myös palveluissa tehdään toimenpiteitä ja tunnistetaan ne erityispiirteet, jotka liittyvät sateenkaari-ihmisten kohtaamiseen. (Jaskari & Keski-Rahkonen, 2021; Aarnio, ym. 2020a, s. 12.)

Onnellisuus nähdään rakentuvan tietynlaisten normien ja sosiaalisten määrittelyjen kautta. Käsite onnellisuusmuuri kuvaa tilannetta, jossa ihmiset esittäytyvät onnellisina muille ja kehittävät jonkin strategian ylläpitääkseen sitä. Onnellisuusmuurilla tarkoitetaan siis yksilöllisesti luotua psyykkistä rakennetta, jolla estetään muita näkemästä yksilön tai perheen todellista elämää. Näin luodaan kuva elämästä, jota muiden kyseiseltä yksilöltä tai perheeltä uskotaan odottavan. Onnellisuusmuuri kohdistetaan erilaisiin sosiaalisiin suhteisiin ja yleisemmin yhteiskuntaan. Itsestään tai perheestään luodaan siis tietynlainen julkisivu näitä varten. Onnellisuusmuuriin liittyy vahvasti häpeän tunne. Häpeän tunteessa yksilö joutuu ristiriitaan paitsi sosiaalisen mielipiteen ja sosiaalisten normien kanssa myös oman itsensä kanssa. Onnellisuusmuuri luodaan häpeän pelosta ja erityisesti häpeän näkymisestä muille. (Roos, 1988, s. 141–142, s. 162.) Sateenkaariperheet ry:n (2022) mukaan sateenkaariperheissä ongelmia voidaan piilottaa se takia, ettei muille välity kuva ongelmien johtuvan sateenkaarevuudesta.

2.4 Sateenkaari-ihmiset ja väkivalta

Väkivalta on keino valta-aseman saamiseksi ja sen voi jaotella suoraan ja epäsuoraan väkivaltaan. Suora väkivalta on ihmisiin tai ihmisryhmiin kohdistuvaa fyysistä, henkistä, seksuaalista, hengellistä ja taloudellista väkivaltaa. Epäsuorat väkivallan muodot taas luovat eri tavoin olosuhteita, jotka loukkaavat henkilön tai ihmisryhmien eheyttä, henkistä ja fyysistä hyvinvointia ja omanarvontuntoa. Suoran ja epäsuoran väkivallan ero on liukuva. (Ronkainen, 2017, s. 19–20, s. 23–25.) Lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan läheisessä ihmissuhteessa esiintyvää väkivaltaa (Kytölä, 2021, s. 19). Suomessa lähisuhdeväkivalta on

kansanterveydellinen ongelma ja sitä ilmenee kaikissa yhteiskuntaluokissa, kulttuuriin, ikään tai sukupuoleen katsomatta (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2014). Vuoden 2019 raportoiduista lähisuhdeväkivaltapauksista noin puolet tapahtui avo- tai avioliitossa. Verrattuna edelliseen vuoteen 2018 lähisuhdeväkivalta lisääntyi seitsemän prosenttia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2021a.)

Tutkimusta sateenkaarevien henkilöiden perheissä tapahtuvasta lähisuhdeväkivallasta on Suomessa suhteellisen vähän. Vuoden 2019 kouluterveyskyselyssä käy ilmi, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvista nuorista noin 40 % oli kokenut henkistä väkivaltaa kotona. Myös fyysistä väkivaltaa oli kokenut viidesosa sateenkaarevista nuorista, mikä on noin kaksi kertaa enemmän kuin muut nuoret. (Jokela ym., 2020, s. 24.) EU LGBT survey -julkaisussa käy ilmi, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemasta sateenkaarevuuteen liittyvästä väkivallasta seitsemän prosenttia oli tapahtunut perheenjäsenen tai samassa taloudessa asuvan toimesta (FRA, 2013).

Yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa on koottu aiempia tutkimuksia sateenkaarevien (LGBT) henkilöiden kokemasta parisuhde- ja seksuaaliväkivallasta. Tutkimuksen mukaan biseksuaalisilla naisilla on korkeampi riski lähisuhdeväkivallan kokemiseen kuin heteroseksuaalisilla naisilla. Tutkimuksesta käy myös ilmi, että sateenkaarevat henkilöt kokevat elämässään parisuhdeväkivaltaa yhtä todennäköisesti tai todennäköisemmin kuin muu väestö. Tutkimuksessa myös todetaan, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluminen nostaa erityisesti kynnystä hakeutua avun piiriin. (Brown & Herman, 2015.) Saman suuntaisia tuloksia on saanut Stiles-Shields ja Carroll (2015) tutkimuksessaan, jossa seksuaalivähemmistöön kuuluvilla on todennäköisemmin elämässään lähisuhdeväkivaltakokemuksia kuin muulla väestöllä. Balik ym. (2021) lisäksi osoittavat artikkelissaan yhteyden seksuaalivähemmistöjen aiempien syrjintäkokemusten ja ilmenneen lähisuhdeväkivallan välillä.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuu myös kulttuuriin liittyvän väkivallan uhka (Hansen, ym., 2018). Kulttuuriin liittyvä väkivalta on väkivaltaa, jossa loukataan tai rajoitetaan uhrin itsemääräämisoikeutta tai koskemattomuutta kulttuuriin liittyvillä perusteluilla. Kulttuuriin liittyvän väkivallan osa-alueita

ovat uskontoon ja kunniaan liittyvät väkivallan muodot. Kunniaan liittyvä väkivalta on yhteisöllistä väkivaltaa, jossa henkilöä kontrolloidaan normien vastaisen käytöksen takia. Väkivalta oikeutetaan yhteisön tai suvun kunnian säilyttämällä ja palauttamisella. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2020b, s. 10; Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2022) Usein kunniaan liittyvässä väkivallassa koetaan, että henkilö loukkaa sukupuoleen tai seksuaalimoraaliin liittyviä käyttäytymissäädöksiä. (Naisten Linja, i.a.) Hengellinen tai uskontoon liittyvä väkivalta on henkistä väkivaltaa, jossa on uskonnollinen ulottuvuus. Se voi ilmetä muun muassa pakottamisena osallistumaan ja noudattamaan jonkin uskonnon normeja ja sääntöjä. (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.-c; Lehtonen & Perttu, 1999, s. 40.)

Suomessa on edelleen laillista tarjota niin sanottuna uskomushoitona eheytyshoitoja tai -terapiaa (Setan, 2022; Suomen psykiatriayhdistys, 2021). Eheytyshoitoilla tarkoitetaan yksilön seksuaalisen suuntautumisen, seksuaalisen käyttäytymisen tai sukupuoli-identiteetin muuttamista. Eheytyshoidot tai -terapiat sisältävät usein henkisen sekä fyysisen väkivallan muotoja ja aiheuttavat sitä kokevalle kärsimystä. (American Medical association, 2019; Suomen psykiatriayhdistys, 2021.)

Sateenkaariyhdistys Malkus ry on Setan jäsenjärjestö, joka pyrkii edistämään seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen hengellistä ja henkistä hyvinvointia, sitoutumatta mihinkään tiettyyn uskonnolliseen tai hengelliseen suuntaukseen. Malkus ry:n Taakasta voimavaraksi -hankkeessa selvitettiin sateenkaari-ihmisten kokemuksia sukupuolisen tai seksuaalisen suuntautumisen muuttamisesta eheyttämishoitojen avulla. Kyselyyn vastasi 64 henkilöä, jotka kertoivat yrittäneensä muuttaa sukupuoltaan tai seksuaalista suuntautumistaan. Kyselyssä muun muassa tiedusteltiin eheytykseen osallistuneiden ihmisten eli ”eheyttäjien” asemista. Vastanneet kertoivat, että eheytykseen tai muutosityhtyksiin osallistui muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöitä, sekä teologisen koulutuksen saaneita. He toimivat niin ammattinsa puitteissa, uskonnollisissa auktoriteettiasemissa kuin yksityishenkilöinä. Yli puolet vastanneista kertoi lopettaneensa muutosityhtämisen siitä ilmenneiden tai lisääntyneiden mielenterveysongelmien takia. (Iivanainen, 2021, s. 178; Sammallahti & Ingman, 2021). Euroopan

parlamentti onkin kehottanut jäsenmaitaan kriminalisoimaan eheytyshoidot, ja Suomessa asia on edennyt käsiteltäväksi eduskuntaan (Seta, 2021).

Sateenkaari-ihmisten kokeman väkivallan ja väkivallan uhan vuoksi tuki väkivaltaan liittyvissä asioissa on erityisen merkityksellistä. Tarve väkivaltatyölle on säädetty sekä perustuslakiin että sosiaalihuoltolakiin. Perustuslain 7 §:ssä määrätään ihmisen oikeudesta koskemattomuuteen sekä 22 §:ssä julkisen vallan velvollisuudesta turvata perusoikeuksien toteutuminen (L 371/1999). Sosiaalihuoltolain 11 §:ssä puolestaan määrätään sosiaalipalveluja järjestettäväksi ihmiselle, jolla on lähisuhde- ja perheväkivallasta tai kaltoinkohtelusta johtuva tuentarve (L 1301/2014). Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy kuuluu lakisääteisesti kunnalle (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2014). Suomessa väkivaltatyön juuret ovat turvakotien toiminnassa, josta väkivaltaa ehkäisevä työ on laajentunut koskemaan muun muassa muita sosiaali- ja terveystalojen toimijoita (Särkelä, 2019). Väkivaltatyötä tai väkivaltaongelman parissa tehtävää työtä tekeekin erilaiset asiantuntijat. Päivähoito, koulu ja neuvolat ovat ympäristöjä, joissa etenkin lapsiin kohdistuva väkivalta pystytään tunnistamaan. (Paavilainen, 2003.)

Väkivaltaan puuttumista siis tapahtuu muuallakin kuin turvakodeissa. Nietola (2011) kokoaa tutkimuksessaan eri toimijoiden rooleja ja osaamista väkivaltatyön näkökulmasta. Tutkimuksen tuloksista voidaan päätellä, että organisaatiossa työn perustehtävän liittyessä väkivaltaan tapahtuu siihen puuttumista useammin. Kun työyhteisön perustehtävä ei liity väkivaltaan, jää ongelmien tunnistaminen ja sitä kautta puuttuminen yksittäisten työntekijöiden perehtyneisyydestä riippuvaiseksi. (Nietola, 2011, s. 105–110). Samaan tulokseen tulevat Niklander ym. (2019, s. 95) tutkimuksessaan, jossa nostavat esiin lähisuhdeväkivaltaa koskevien väliintulojen kehityksen ongelmien taustalla olevan muun muassa koulutuksen puute, asenteet sekä väkivaltaan liittyvien tehtävien keskittäminen yhden henkilön vastuulle.

2.5 Sateenkaariasiakkaat sosiaali- ja terveyspalveluissa

Yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa syrjiä muun muassa perhesuhteiden ja seksuaalisen suuntautumisen perusteella (L 1325/2014). Tasa-arvolain tarkoituksena on puolestaan estää sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä (L 609/1986). Yhdenvertaisuus kattaa kokemuksen siitä, että jokainen tuntee yhteiskunnan olevan häntä varten, jolloin osallistumisen ja samaistumisen tunteet toteutuvat (Korhonen, yms. 2012, s. 6). Myös sosiaalihuoltolain tarkoituksena on vähentää eriarvoisuutta, turvata yhdenvertaisin perustein tarvittavat palvelut sekä edistää asiakkaan oikeutta hyvään kohteluun sosiaalipalveluissa (L 1301/2014, 1. §).

Sosiaalialan ammattilaisen ammattieettisissä ohjeistuksissa ammattilaisen tehtävänä on ottaa huomioon asiakas kokonaisvaltaisesti osana omaa ympäristöään. Sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen liittyvät ammattieettiset ohjeet koskevat yhdenvertaisuuden edistämistä, syrjinnän, esimerkiksi sukupuoleen tai seksuaalisen suuntautumiseen perustuen, ehkäisemistä sekä moninaisuuden ja erilaisuuden tunnustamista. (Heikkinen, 2017, s. 18–21.) Sosiaalialan ammattihenkilön velvollisuus on siis seurata näitä eettisiä ohjeita ja pyrkiä poistamaan esteitä tuen tarpeessa olevien hyvinvoinnin tieltä. Tästä huolimatta kokemukset yhdenvertaisuudesta eivät aina toteudu sosiaali- ja terveyspalveluissa. Onkin todettu, että syrjinnän ja häirinnän kokemukset seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvilla ovat Suomessa yleisiä (Mannila, 2020, s. 28).

Muun muassa Aarnio ym. (2018, s. 130) tuovat tutkimuksessaan esille, miten kouluympäristössä lapsen tai vanhemmuuden ongelmia usein selitetään virheellisesti sateenkaariperheestä johtuviksi. Samassa tutkimuksessa käy ilmi, että osa vanhemmista on jättänyt käyttämättä sosiaali- ja terveyspalveluita seksuaali- tai sukupuoli-identiteettinsä takia. Näitä palveluita ovat esimerkiksi hedelmöityshoitolinikat, kirkon parisuhdeneuvonta, perheneuvolat, kouluterveydenhuollon palvelut ja mielenterveyspalvelut. (Aarnio ym., 2018, s. 131–132.) Toisaalta Aarnion ym. (2017, s. 237) tutkimuksessa sateenkaariperheiden lapsien kokemuksista kävi ilmi, että suomalaisessa kouluterveydenhuollossa on kohtalaisen hyvin pystytty vastaamaan heidän tuen tarpeisiinsa.

Kansainvälisessä tutkimuksessa on todettu, että sateenkaari-ihmiset kokevat syrjintää sosiaali- ja terveyspalveluissa ympäri maailmaa. Yhdysvalloissa tehdyissä tutkimuksissa on todettu, että 56 % aikuisista seksuaalivähemmistöön ja 70 % sukupuoli- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvista on kokenut syrjintää terveydenhuollossa, ja että palveluiden käyttämättä jättäminen leimautumisen tai syrjinnän pelon takia on yleistä (Smalley ym. 2017, s. 18). Kiinalaisessa tutkimuksessa Wang ym. (2020, s. 8) osoittavat sateenkaarevien henkilöiden kokevan Kiinassa vakavaa syrjintää sosiaalipalveluissa, mikä osittain johtuu maan lainsäädännöstä suhteessa saman sukupuolen välisiin liittoihin.

Hästbacka ja Sirén (2017) käsittelevät raportissaan sateenkaarinuorten kokemuksia sekä ammattilaisten valmiuksia kohdata seksuaali- ja sukupuoli- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvia nuoria mielenterveys- ja päihdepalveluissa. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että kohtaaminen ei usein ole yhdenvertaista, ja että sateenkaari- nuoret kokevat palveluissa ammattilaisten taholta syrjintää. Tuloksissa painotettiin ammattilaisten tiedonpuutteen ja toisaalta kollegojen ammatillisuuteen luottamisen olevan näiden kokemusten taustalla. Kirjoittajat korostavatkin lisäkoulutuksen merkitystä eriarvoisten kokemusten ja syrjinnän ennaltaehkäisyssä. Jatko- tutkimuksen kohteeksi ehdotetaan muun muassa ammattilaisten lisäkoulutuksen vaikutusten arviointia ja kehittämistä. (Hästbacka & Sirén, 2017.)

Kuosmanen ja Jämsä (2007) ovat todenneet yli vuosikymmen sitten tutkimuksessaan, että suomalainen sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmä on luotu vastaamaan heteroydinperheiden tarpeita, ja tämän järjestelmän on vaikeaa vastata sateenkaarevien perheiden erityistarpeita. Tähän on kuitenkin pyritty puuttumaan palvelujärjestelmän eri osissa. Työntekijöille on luotu erilaisia ohjeistuksia ja oppaita sateenkaarevien henkilöiden kohtaamisesta. Esimerkiksi Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut oppaan, jolla pyritään yhä tasa-arvoisempaan kohteluun neuvolapalveluissa (Hakulinen, 2017). Sateenkaariväestön kohtaamisen erityisyys on huomioitu myös lastensuojelun käsikirjassa (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2020a) sekä useissa Setan ja Sateenkaariperheet ry:n tarjoamissa oppaissa. Lisäksi osana oikeusministeriön Rainbow Rights Promoting LGBTI

Equality in Europe -hanketta on luotu opas eri alojen ammattilaisille seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtaamiseen (Karvinen & Venesmäki, 2019).

Näiden oppaiden ja tiedonlähteiden vaikuttavuudesta ei kuitenkaan löydy kattavaa tutkimustietoa. Nevalainen ja Eira (2020) tuovat esille, että sateenkaariperheiden vanhemmat sekä opettajat toivovat lisäkoulutusta monimuotoisten perheiden kohtaamiseen kouluissa. Koulutuksen tarpeellisuudesta tehtiin havainto myös Puustisen (2015) tutkimuksessa, jossa sosiaalityöntekijät kertovat sateenkaariperheisiin liittyvän koulutuksen puuttuvan kokonaan ja kokivat lisätiedon aiheesta tarpeelliseksi. Lisäksi Suomessa esimerkiksi lasten psykoterapeutin tai perheterapeutin opinnoissa ei käsitellä sukupuolen moninaisuutta ja ammatissa toimivien osaaminen ja tietotaito aiheeseen liittyen on mahdollisesti hyvin puutteellista (Telakovi ym., 2019, s. 453).

Sateenkaariperheiden vanhemmat toivovat etenkin neuvolapalveluissa sateenkaarevuuteen liittyvien erityispiirteiden ja -tuentarpeiden ymmärtämistä. Tämä nähtiin etenkin sen vuoksi tärkeänä, että neuvolapalvelut tavoittavat lähes kaikki lapsiperheet Suomessa. Sateenkaarevat asiakkaat tuntevat olonsa palveluissa turvalliseksi, kun heillä on kokemus, että kuuluvat palvelun kohderyhmään ja ammattilaisilla on riittävä osaaminen ja ovat saaneet asianmukaisen koulutuksen. Myös kunnioittava ja sensitiivinen kohtaaminen koetaan erityisen tärkeinä. Onkin toiveena, että ammattilaiset käyttävät neutraaleja termejä, eivätkä tee esimerkiksi sukupuoliololettamuksia. (Kerppola, 2020, s. 90.) Myös pari- ja perhetyössä sateenkaarevat asiakkaat toivovat, että ammattilaiset ottavat selvää ja kouluttavat itseään sateenkaarevista pari- ja monisuhteista, jotta asiakkaan ei tarvitse opettaa auttajaansa (Väisänen, 2020, s. 254).

3 SUKUPUOLI- JA SEKSUAALIVÄHEMMISTÖT JA SUOMEN EVANKELISLUTERILAINEN KIRKKO

3.1 Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus kristinuskossa

Viime vuosikymmenien aikana lisääntynyt ja monipuolistunut keskustelu seksuaalisuudesta on vääjäämättä vaikuttanut myös Suomen evankelisluterilaiseen kirkkoon. Kristillisessä kirkossa homoseksuaalisuus on perinteisesti nähty kiellettyinä, syntisenä ja rangaistavana tekona ja kielteistä suhtautumista on perusteltu Raamatulla. Kirkko on siis ollut ja on edelleen muutosprosessissa sen suhteen, kuinka se kohtaa ja ottaa huomioon sukupuoliensa ja seksuaalisuudeltaan moninaiset ihmiset ja seurakuntalaiset. (Ratinen, 2014, s. 14; Penttinen, 2011, s. 271–272; Juva, 2003, s. 30.)

SuomiAreenan vuoden 2014 yhteiskunnallisessa keskustelutapahtumassa arkkipiispa Kari Mäkinen pyysi anteeksi niin kirkon kuin yhteiskunnankin tuottamaa syrjintää seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Anteeksipyynnössään Mäkinen pohtii seksuaalivähemmistöjen kohtelua lainsäädännön, sairausluokitusten ja syntisyyden kautta. Hän korostaa erityisesti sitä, kuinka ihmisten tulisi avoimesti myöntää historiassa ilmenneet epäkohdat ja muistaa, että jakamaton ihmisarvo kuuluu kaikille. Tällöin pelkät lainsäädännölliset muutokset eivät riitä vaan tarvitaan laajempaa asenteellista muutosta. (Mtv uutiset, 2014.)

Kun vuonna 2017 astui voimaan laki samaa sukupuolta olevien avioliitosta, heräsi kysymys kirkon roolista. Vuonna 2018 kirkolliskokouksen perustevaliokunta käsitteli edustaja-aloitetta avioliittokäsityksen laajentamisesta. Perustusvaliokunnan vastauksen mukaan kirkon nykyistä avioliittokäsitystä ei muuteta tai laajenneta. Näin ollen Suomen evankelisluterilaisen kirkon avioliittokäsitys on edelleen vain miehen ja naisen välinen liitto. (Kirkolliskokouksen perustevaliokunnan mietintö, 2018 s. 50; Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.-b.) Vaikka Suomen evankelisluterilaisen kirkon virallisen kannan määrittely seksuaali- ja sukupuoli- vähemmistöjä kohtaan on epäselvä, ovat virallisesta päätöksenteosta

vastaavat sanelleet kuitenkin pitkälti kirkon kantaa näihin liittyen (Iivanainen, 2021, s.19).

Ihminen kaipaa erityisesti sukupuolen ja seksuaalisuuden alueilla hyväksytyksi tulemisen kokemusta. Kun tämä kokemus puuttuu ja ihminen tulee torjutuksi identiteetistään johtuen, aiheuttaa se häpeää. (Kettunen, 2014, s.105–106, s. 115.) Häpeä ilmenee eritavoin eri kulttuureissa ja eri aikoina. Häpeää tuntiessaan ihminen kokee riittämättömyyden ja kelpaamattomuuden tunnetta, jolloin se saattaa ihmisen itsetuntoa ja -arvoa. (Kettunen, 2014, s. 12.) Häpeä ja häpeän tunne on perinteisesti liittynyt seksuaalisuuteen Kristinuskon traditiossa ja erityisesti homoseksuaalisuus on usein ollut piiloteltu ja hävetty asia (Hyrck, 2011, s.196; Nissinen, 1994, s. 9). Historia on muovannut ihmisen häpeämään seksuaalista suuntautumistaan ja kokemaan ristiriitaa oman identiteettinsä rakentumisessa. Tämä koskettaa samoin myös sukupuolivähemmistöön kuuluvia, vaikka teologisesti heidän asemaansa on pohdittu paljon vähemmän kuin seksuaalivähemmistöjen, erityisesti homoseksuaalien asemaa. (Kettunen, 2014, s. 114, s. 118.)

Sen lisäksi että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuulumisen julistaminen synniksi synnyttää häpeää, vaikuttaa se myös hengelliseen elämään ja jumalasuhteeseen haitallisesti (Kettunen, 2014, s. 114–118). Ihmisen ja Jumalan välistä suhteesta ihminen voi saada lohdutusta ja hyväksytyksi tulemisen kokemuksia, mutta toisaalta tuntee myös häpeää ja syyllisyyttä (Ratinen, 2014, s. 15). Häpeän ja syyllisyyden tunteita voi olla vaikeaa erottaa toisistaan ja joskus ne esiintyvät myös päällekkäisinä tunteina. Syyllisyyden tunne kumpuaa kuitenkin pohjimmiltaan väärästä teosta, kun taas häpeä liittyy ihmisen primääriin olemassaolon kokemukseen. (Ratinen, 2014, s. 33; Rechart & Ikonen, 1994.) Ihmisen syyllisyyttä voidaan auttaa ja hoitaa ripillä ja anteeksiannolla (Kettunen, 2011, s. 17).

Paavo Kettusen (1998) tutkimuksessa suomalaisten rippikokemuksista huomattiin, että häpeää kärsiviä pyrittiin myös auttamaan ripillä ja synninpäästöllä. Anteeksianto ei kuitenkaan auta häpeää kokevaa ihmistä, vaan silloin vahvistetaan ihmisen tunnetta häpeästä, ja sitä että on oikein hävetä itseään. Tämän takia

erityisesti auttajan on tärkeää tunnistaa syyllisyyden ja häpeän tunteiden erot, jotta häpeän tunnetta ei vahvista. (Kettunen, 2011, s. 383–384; Kettunen, 2014, s. 17; Lindqvist, 2003, s. 114–115). Kristillisessä ihmiskäsityksessä onkin korostunut ihmisen syntisyys ja syyllisyys, vaikka keskeisempää on, että ihminen on Jumalan luoma ja Jeesuksen Kristuksen pelastama. (Kettunen, 2014, s.14–15.)

Seksuaalisuutta ja sukupuolen korostamista kyseenalaistava Queer-teologia on uudehko teologinen suuntaus, jota ei juurikaan ole käsitelty suomalaisessa teologisessa keskustelussa. Queer-teologian olemassaolo on kuitenkin perusteltua nostaa esille erityisesti silloin, kun käydään keskustelua kirkon ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen suhteesta ja historiasta. Queer-teologia juontaa juurensa erilaisiin teologisiin suuntauksiin sekä sukupuolentutkimuksesta nousseen queer-teoriaan. Omassa kontekstissaan queer-teologia, seksuaalisuus ja sukupuoli ovat alati muuttuvia ja lähtökohtana onkin kyseenalaistaa ja uudelleen arvioida kristinuskoon sisältyviä oletuksia, jotka liittyvät sukupuoleen ja seksuaalisuuteen, korostaen näihin liittyvää kulttuurillista ja historiallista vaikutusta. Queer-teologiassa pyritään erityisesti kyseenalaistamaan kristillistä ihmiskäsitystä ja käsityksiä ihmisten hyväksyttävyydestä seksuaalisen tai sukupuolisen identiteetin pohjalta. Siinä kritisoidaan lisäksi seksuaalisuuden saamaa merkittävää asemaa kristinuskossa, kuitenkin olematta seksuaalikielteinen. Kristityn pelastumisen näkökulmasta sukupuolella ja seksuaalisuudella ei tulisi olla merkitystä, johon sukupuolen ja seksuaalisuuden määrittelemättömyys johtaisi. (Ratinen, 2014, s. 26—28; Järviö, 2013 s. 5, s. 7).

3.2 Turvallisuus ja yhdenvertaisuus kirkossa

Seurakunta ja seurakuntalaiset muodostavat yhteisön, jossa ollaan eritavoin vuorovaikutuksen ympäröimänä. Seurakunnan turvallisuus muodostuu ihmisten luomien asenteiden ja kohtaamisten kautta, jolloin on tärkeää huolehtia, ettei seurakunnassa toteudu minkäänlainen syrjintä tai kiusaaminen. Kaikki ihmiset ovat tervetulleita seurakuntaan, jossa jokaisen ihmisen ihmisarvoa kunnioitetaan, elämänkatsomuksesta tai vakaumuksesta riippumatta. Turvallisuus seurakunnassa ja kirkossa on kokonaisvaltainen käsite, johon kuuluu fyysinen, henkinen,

sosiaalinen, emotionaalinen, seksuaalinen ja hengellinen ulottuvuus. (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon julkaisuja, 2018, s. 5, s. 31.)

Turvallinen seurakunta -julkaisusarjassa sekä Kirkon saavutettavuusohjelmassa (2012) korostetaan kirkon ja seurakunnan toiminnan saavutettavuutta. Saavutettavuudella tarkoitetaan ihmisen yhdenvertaista mahdollisuutta osallistua riippumatta tämän henkilökohtaisista ominaisuuksista. Kirkon olemuksen sanotaan olevan jokaisen huomioon ottava. Seurakunnan tulisikin toimia niin, että se tunnistaa saavutettavuutta uhkaavat esteet ja pyrkii poistamaan ne. Tämän lisäksi kirkkoa sitoo samat yhteiskunnassa vallitsevat yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo-lait. (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon julkaisuja, 2018; Saavutettavuusohjelma, 2012, s. 7.) Arkkipiispa Kari Mäkinen on kuitenkin sitä mieltä, että seksuaalivähemmistöihin kohdistuva syrjintä näyttäytyy tänä päivänä hienovaraisempana. Se ilmenee muun muassa ohi katsomisena, torjumisena ja toiseuttamalla. (Mtv uutiset, 2014.) Kirkon ihmisoikeusfoorumin julkaisussa (2018, s. 80) Piispa Björn Vikström tuo myös esille sen, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ihmisten kohteluun tulisi kiinnittää erityistä huomiota kirkossa ja oikeudenmukaisen kohtelun edistäminen tulisi ottaa erityisesti mukaan kirkon vaikuttamistyöhön.

Kansainvälisessä tutkimuksessa on tutkittu sateenkaari-ihmisten kokemuksia Kristillisissä seurakunnissa. Hamblinin ja Grossin (2018) tutkimuksen mukaan uskonnolliseen yhteisöön osallistuminen voi tarjota ihmiselle suojaavia tekijöitä ja tunteen hyväksynnästä. Tutkimuksessa havaittiin, että niillä seksuaalivähemmistöön kuuluvilla esiintyi ahdistusta, jotka osallistuivat aktiivisesti sellaisen uskonnollisen yhteisön toimintaan, jossa suhtaudutaan heihin yleisesti kielteisesti. Näillä ihmisillä oli myös isompi todennäköisyys kokea identiteettiriitaa ja he saattoivat lopettaa osallistumisensa toimituksiin. (Hietava, 2019, s. 9.) Myös Harrisin ja kumppaneiden (2020) tutkimuksesta tuli esille tutkimukseen osallistuneiden sateenkaari-ihmisten kamppailu kahden identiteetin välillä. Haastatteluissa tuotiin myös esille yrityksiä muuttaa omaa seksuaalista suuntautumistaan eheytyshoitokeinoin.

Erik Hietavan (2019) Pro gradu tutkielmassa haastateltiin seitsemää seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvan ihmisen yksinäisyyden kokemuksia Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa. Tutkielman tuloksissa tuli esille, että henkilökohtainen usko ja suhde Jumalaan vähensi yksinäisyyden kokemuksia, antoi voimaa ja loi hyväksynnän tunteita. Haastateltavat kuitenkin kokivat, ettei uskonnollisesta yhteisöstä saanut vahvistusta omalle identiteetilleen, eikä seurakunnan toiminnassa pystynyt olemaan avoimesti oma itsensä. Johtopäätöksissä esitetään, että kirkko rajaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä, jolloin se vaikuttaa näiden ihmisten yksinäisyyden lisääntymiseen. (Hietava, 2019.) Tutkimuksen otanta on pieni, joten siitä ilmenneitä kokemuksia ei voi yleistää isommalle joukolle.

Sateenkaariyhdistys Malkus on kerännyt kyselyraporttien kautta sateenkaari-ihmisten kokemuksia muun muassa kirkon perheasian neuvottelukeskuksista, rippikoulusta ja uskonyhteisöjen nuorisotoiminnasta. Nuorten kokemuksissa nuorisotoiminnasta ja rippikoulusta tuli esille muun muassa se, että moninaisuuden huomioiminen oli vähäistä. Lisäksi uskonyhteisöjen nuorisotoiminnan kyselyssä 34,1 prosenttia kertoi, ettei kokenut toimintaa niin turvalliseksi, että olisi voinut tuoda esille omaa seksuaalista- tai sukupuolista identiteettiään. (Sammallahti & Ingman, 2021b; Sateenkaariyhdistys Malkus ry, 2017.) Valtaosa kirkon perheasian neuvottelukeskuksen palveluissa käyneistä sateenkaari-ihmisistä olivat Malkuksen kyselyn mukaan kokeneet käynneillään myönteisiä asioita, kuten ammattitaitoista kohtaamista ja omaan tilanteeseen avun saamista. Vastaajat toivat esille kuitenkin myös tilanteita, joissa perheneuvonta ei ollut pystynyt kohtaamaan sateenkaari-ihmisiä heidän toivomallaan tavalla. Kyselyyn vastanneet antoivatkin kehittämisehdotuksiksi muun muassa kouluttamista kohtaamiseen sekä osaamista sateenkaari-ihmisten erityispiirteisiin liittyen. (Taakasta voimavaraksi, 2019a; Taakasta voimavaraksi, 2019b.)

Porkan ja kumppaneiden (2023) tutkimuksessa selvitettiin kirkon kasvatustyöntekijöiden näkemyksiä sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuudesta ja sen vaikutuksia heidän tekemäänsä työhön. Tuloksissa ilmenee, että työntekijät, jotka käsittävät sukupuolen kaksijakoisena eivät kohtaa työssään moninaisuutta yhtä paljon kuin muut työntekijät. Nämä työntekijät kokevat myös keskustelut

sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuudesta kiusallisena ja vähemmän tärkeänä. Tutkimuksen mukaan kirkon kasvatuksen työntekijät olivat saaneet tietoa seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuudesta muun muassa lisäkoulutuksen avulla, mutta erityisesti perehtymällä itsenäisesti aiheeseen työn ulkopuolella. Lähes puolet vastaajista ei ollut osallistunut lisäkoulutukseen aiheesta ja joka viides olisi toivonut lisäkoulutusta. Ne työntekijät, joilla oli kaksijakoinen sukupuolikäsitys, olivat merkittävästi vähemmän käyneet lisäkoulutuksissa tai perehtyneet itsenäisesti sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuteen. He eivät myöskään toivoneet lisäkoulutusta aiheesta yhtä paljon. Näiden tulosten nähdään osoittavan, että perinteisen, kaksijakoisen sukupuolikäsityksen omaavat työntekijät eivät ole erityisen kiinnostuneita haastamaan omia näkemyksiään. (Porkka, Valtonen & Erkkilä, 2023 [painossa].)

3.3 Diakonia ja seurakuntien työ

Diakonia tarkoittaa kristilliseen uskoon ja rakkauteen perustuvaa palvelua ja se on osa kirkon perustehtävää (Göthoni, ym. 2012, s. 4, s. 8). Kirkon olemassaolo itsessään on siis diakoninen, jolloin se ei rajoitu vain yhdeksi työmuodoksi kirkon perustehtävässä, vaan koko yhteisön tehtäväksi (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.). Diakonian tavoitteena on auttaa heikoimmassa asemassa olevia, ihmillisen kärsimyksen vähentämiseksi ja elämänlaadun kohentamiseksi. Lisäksi diakonialla vaikutetaan yhteiskunnallisiin ongelmiin ja nostetaan esille yhteiskunnassa vallitsevia epäkohtia. (Göthoni, 2012, s. 4.) Kirkkolain mukaan seurakunnan pitää huolehtia diakonian toteutumisesta ja diakonian yhteisen tehtävän lisäksi, on seurakunnassa oltava kirkkojärjestyksen mukainen diakonian virka (L1054/1993; KJ 1055/1991, 6 luku, 1 §).

Diakonian viranhaltijan ydinosaamiskuvauksessa (2020) viranhaltijalta edellytetään muun muassa taitoa tunnistaa erilaisia yhteisöön liittymisen esteitä ja varmistaa täten saavutettavuus sekä turvallinen tila kaikessa toiminnassa ja puolustaa jokaisen osallisuutta kirkossa. Lisäksi sielunhoito ja hengellinen ohjaus on yksi olennainen osa diakoniatyöntekijän työtä. Tällöin diakonian viranhaltijan ammatillisen osaamisen keskiössä on taito luoda kokonaisvaltainen voimavaroja

tukeva, sensitiivinen suhde ihmiseen, jolloin vaikeaksi koetut asiat otetaan arvostavasti tämän kanssa puheeksi. (Kirkkohallitus, 2020.) Seuraavaksi nostamme esiin muutaman seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin linkittyvän seurakunnan toiminnan, joissa diakonia on vahvasti läsnä ja edellyttää edellä lueteltuja diakoniatyöntekijän osaamisalueita.

Suomen seurakunnissa toteutetaan erilaisia seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille suunnattuja sateenkaaritoimintoja. Sateenkaarimessu on jumalanpalvelus, joka on suunnattu seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille sekä heidän läheisilleen. Erityisesti suurimmissa seurakunnissa sateenkaarimessuja järjestetään säännöllisesti. Pienempien seurakuntien alueella sateenkaarimessut liittyvät usein johonkin ajankohtaiseen, laajempaan, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tapahtumaan. (Sateenkaariyhdistys Malkus, i.a.; Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.-e.) Lisäksi Espoon seurakunnissa on omana osa-alueenaan sateenkaaritoiminta ja jokaisessa seurakunnassa sateenkaaritoiminnan yhdyshenkilö (Espoon seurakunnat, i.a..)

Kirkko ja seurakunnat ovat myös ottaneet osaa väkivaltatyöhön. Suomen evankelisluterilaisen kirkon Kirkko ja hengellisen väkivallan ratkaisut -raportissa avataan kirkon roolia ja mahdollisuutta hengellisen väkivallan uhrien tukemiseen ja heidän hengellisen elämänsä uudelleen löytämiseen. Raportissa ehdotetaan organisoitavaksi erilaisia matalan kynnyksen yhteydenottomekanismeja ja seurakunnissa toteutuvia tukiryhmiä. (Hurtig & Linjakumpu, 2020, s. 22.) Evankelisluterilaisen kirkon selvityksessä sateenkaarinuorten hyvinvoinnista (2021) mainitaan, että vanhempien lisäksi erityisesti uskonnollisten yhteisöjen jäsenten negatiivisella suhtautumisella on suurimmat vaikutukset seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvien nuorten mielenterveyteen. Selvityksessä esitetään amerikkalaisen tutkimuksen tulokset siitä, miten erityisesti silloin kun vanhemmat, sielunhoitajat tai uskonnollisen yhteisön jäsenet pyrkivät muuttamaan nuoren seksuaalista suuntautumista tai sukupuoli-identiteettiä, ovat riskit masennukselle ja itsetuhoiselle käytökselle lisääntyneet. Selvityksessä ehdotetaan vanhempien ja perheiden kääntyvän sateenkaari aiheista osaavan kirkon perheneuvonnan, diakoniatyöntekijän tai papin puoleen, jos oman perheenjäsenen seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti mietityttää ja sitä on vaikeaa hyväksyä.

Hyväksyvällä suhtautumisella on positiivisia vaikutuksia nuorten mielenterveyteen ja omanarvontuntoon. (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon julkaisuja, 2021.)

4 TARKOITUS JA TAVOITE

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin liittyvän koulutuksen tarpeellisuus sosiaali- ja kirkon alalla. Työmme tavoitteena oli korostaa ammattilaisten lisäkoulutuksen merkitystä laadukkaassa kohtaamistyössä. Pyrimme myös lisäämään tietoa sosiaali- ja kirkon alan ammattilaisten sateenkaarevuuteen liittyvistä tiedontarpeista.

Tutkimuksen tutkimuskysymykset olivat:

1. Miten Ensi- ja turvakotien liiton työssä kohdataan sateenkaariasiakkaat?
2. Mitä sateenkaarikoulutus tarjoaa työntekijöille ja työyhteisölle?
3. Millaista sateenkaari aiheista tietoa ja koulutusta tarvitaan sosiaali- ja kirkon aloilla?

5 YHTEISTYÖTAHO

5.1 Ensi- ja turvakotien liitto

Tämä opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Ensi- ja turvakotien liiton (ETKL) kanssa. Ensi- ja turvakotien liitto on valtakunnallinen lapsi- ja perhejärjestö. Liiton 30 jäsenjärjestöä auttaa hankalissa ja turvattomissa elämäntilanteissa olevia lapsia ja perheitä, sekä tekee ennaltaehkäisevää väkivaltatyötä ja väkivallattomaan

elämään tukevaa työtä. Jäsenyhdistyksillä on 10 ensikotia, 19 turvakotia ja 7 päihdehoitoon erikoistunutta ensikotia sekä osassa paikoista järjestetään tapaa-mispaikkatoimintaa. (Ensi- ja turvakotien liitto, i.a.-c.)

Ensi- ja turvakotien väkivaltatyötä tehdään turvakodeissa, joissa vuonna 2020 oli 3500 asiakasta. Turvakotien lisäksi avopalvelut auttoivat vajaata 5000 ihmistä vuonna 2020. (Ensi- ja turvakotien liitto, i.a.-c.) Ensi- ja turvakotien liitto on ollut tuomassa turvakotitoimintaa Suomeen ja tehnyt väkivaltaa ehkäisevää työtä jo yli 40-vuoden ajan (Särkelä, 2019).

Opinnäytetyön aihe ja toteutus ovat syntyneet yhteistyön aikana yhteisestä pohdinnasta sekä ETKL:n toiveista. Yhteistyö Ensi- ja turvakotien liiton kanssa mahdollisti meille osallistumisen sateenkaarikoulutuksen koulutuskertoihin. Haastattelujen keräämisestä oli vastuussa Ensi- ja turvakotien liiton yhteyshenkilö. ETKL:n yhteyshenkilö toimi myös yhteyshenkilönämme Perhesuhdekeskukseen. ETKL tarjosi lisäksi käyttöömmme sateenkaarikoulutukseen liittyvän ennakkokyselyn tulokset, joiden avulla pystyimme muodostamaan ennakkokäsityksen työntekijöiden tiedontarpeista. Liiton toiveena työllemme oli, että toteutamme opinnäytetyön henkilöhaastatteluin.

5.2 Perhesuhdekeskus ja sateenkaarikoulutus

Toisena olennaisena tahona opinnäytetyössämme on Sateenkaariperheet ry:n Perhesuhdekeskus, jonka toteuttamaa koulutusta opinnäytetyömme käsittelee. Perhesuhdekeskus on toimija, joka tarjoaa sateenkaari-ihmisille ja heidän läheisilleen erilaista toimintaa ja tukea. Perhesuhdekeskuksesta voi saada tukea vaikeissa perhetilanteissa sekä ihmissuhdeongelmiin. Tämän lisäksi he tarjoavat myös vertaistoimintaa. (Perhesuhdekeskus i.a.)

Opinnäytetyömme käsittelee Ensi- ja turvakotien liiton sekä Sateenkaariperheet ry:n Perhesuhdekeskuksen järjestämää koulutussarjaa sateenkaarevien perhe- ja läheissuhteiden tukemiseksi. Kyseiseen koulutukseen viittaamme tässä työssä sateenkaarikoulutuksena. Koulutussarja toteutettiin talvella 2021-2022 ja

sen tarkoituksena oli tarjota valmiuksia ja tietoa siitä, miten tukea ja huomioida sateenkaarevien perheiden arkeen liittyvissä erityiskysymyksissä. Koulutussarja oli tarkoitettu ainoastaan Ensi- ja turvakotien liiton keskus- ja jäsenyhdistysten työntekijöille. Jokaiseen koulutuspäivään oli oma ilmoittautuminen ja työntekijöiden oli mahdollista osallistua niihin koulutuspäiviin, jotka itselleen koki hyödyllisiksi. Koulutukseen osallistuminen oli maksutonta. Jokainen koulutuspäivä järjestettiin etäyhteyksin Teams-alustalla. (Ensi- ja turvakotien liitto, 2021.)

Koulutuspäiviä järjestettiin neljä ja niiden sisällöt olivat erilaisia. Ensimmäinen koulutuspäivä käsitteli erilaisia sateenkaarevia perhe- ja läheissuhteita ja miten niitä voidaan tukea perheiden kanssa tehtävässä työssä. Toisessa koulutuspäivässä käsiteltiin vanhemmuutta sateenkaariperheessä. Kolmannessa koulutuspäivässä teemana olivat kriisit ja uhkaavat tilanteet sateenkaarevissa perhe- ja läheissuhteissa. Viimeinen koulutuspäivä puolestaan käsitteli sateenkaarevia lapsia ja nuoria ja heidän perhesuhteitaan. (Ensi- ja turvakotienliitto, 2021.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Teemahaastattelu

Toteutimme opinnäytetyömme kvalitatiivisena tutkimuksena. Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus sisältää erilaisia aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiä ja tutkimuksen keskiössä on elämismaailman tutkiminen. Menetelmä tutkimusaineiston keruulle valitaan tutkimusongelman tai tutkimustehtävän mukaan, sillä näillä on keskeinen merkitys sille, millainen aineisto kerätään. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.) Tässä opinnäytetyössä tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää työntekijöiden näkemyksiä ja kokemuksia. Tämän perusteella päädyimme valitsemaan aineistonkeruun menetelmäksi yksilöhaastattelun.

Haastattelu on perinteisempiä ja käytetyimpiä tutkimuksen aineistonkeruutapoja. Haastattelussa keskustellaan tutkimusaiheeseen liittyvistä asioista haastatettavan ja tutkijan välillä. Haastattelun päämääränä on saada tutkimusaineistoa, jota siten tarkastellaan ja tulkitaan tieteellisen tutkimustehtävän selvittämiseksi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.) Tutkimuksemme haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina teemahaastatteluna, jolloin etenimme haastattelussa etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien avointen kysymysten parissa (Sarajärvi & Tuomi, 2018, Luku Lomakehaastattelu, teemahaastattelu ja syvähaastattelu). Haastatteluteemat ja -kysymykset laadittiin tutkimuskysymysten pohjalta sekä Perhesuhdekeskuksen toteuttaman sateenkaarikoulutuksen teemoja hyödyntäen.

Teemahaastattelun runko (LIITE 1) muodostui kolmesta pääteemasta, joita olivat: sateenkaariasiakkaat Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten ja keskusjärjestön työssä, sateenkaarikoulutus sekä sateenkaarikoulutuksen tarpeellisuus. Lisäksi kysyimme haastattelun aluksi muutaman taustatietokysymyksen. Haastateltavat eivät saaneet haastattelurunkoa luettavaksi etukäteen, jotta vastaukset olisivat mahdollisimman intuitiivisia.

6.2 Aineiston keruu

Toteutimme aineistonkeruun eli yksilöhaastattelut maaliskuussa 2022. Ensi- ja turvakotien liiton yhteyshenkilö oli vastuussa haastateltavien keräämisestä. Haastateltavat valikoituivat Perhesuhdekeskuksen sateenkaarikoulutukseen osallistuneista Ensi- ja turvakotien liiton jäsenjärjestöjen ja keskusjärjestön työntekijöistä. Haastateltavat saivat itse ilmoittautua mukaan halutessaan. Yksilöhaastatteluihin osallistui neljä haastateltavaa. Haastateltaville lähetettiin ennen haastatteluja saatekirje ja suostumuslomake (LIITE 2). Näiden tehtävänä oli lisätä haastateltavien tietoa tutkimuksen tarkoituksesta ja tavoitteesta sekä selvittää heidän rooliaan ja oikeuksiaan.

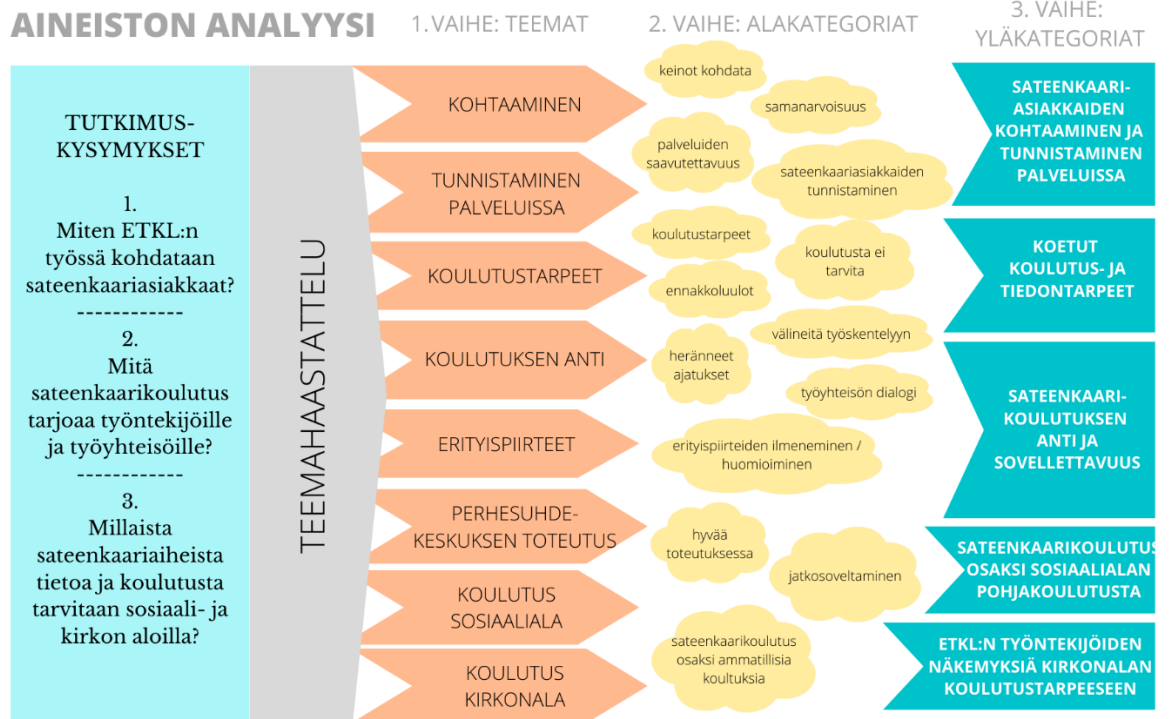
Haastattelut toteutettiin etämuodossa Teams-sovelluksen välityksellä. Haastattelun alussa kertasimme muun muassa yksityisyydensuojaan liittyviä asioita.

Annoimme haastateltaville myös tilaisuuden esittää kysymyksiä ennen varsinaisen haastattelun alkamista. Kerroimme kullekin haastateltavalle, milloin ääninauhitus aloitettiin ja päätettiin. Lisäksi lähetimme Teams-sovelluksen viestikentässä haastattelukysymykset sitä mukaan, kun ne esitimme. Tällä pyrimme helpottamaan haastateltavan ajatusprosessia pitkien kysymysten kohdalla.

Haastatteluaineiston keräämisen jälkeen aineistoon tutustuttiin ja siitä luotiin kokonaiskuva (Günther, Hasanen & Juhila, i.a.). Tämän jälkeen haastatteluaineisto tallennettiin ja tallennettu aineisto litteroitiin eli puhtaaksikirjoitettiin (Hirsjärvi & Hurme, 2008, s. 138). Aineistomme koostui neljästä yksilöhaastattelusta, jotka nauhoitettiin. Nauhoitettua aineistoa kertyi 1 tunti 40 minuuttia ja 14 sekuntia. Kaikki haastattelut litteroitiin kokonaisuudessaan. Litteroitua aineistoa puolestaan kertyi yhteensä 30 tekstisivun verran. Kukin haastateltava oli osallistunut vähintään kolmeen neljästä Perhesuhdekeskuksen järjestämästä sateenkaari-koulutuspäivästä. Haastateltavat olivat koulutustaustaltaan sosiaali- tai kasvatustieteiden korkeakoulutettuja henkilöitä.

6.3 Aineiston analyysi

Laadullisen tutkimuksen aineiston analyysi käynnistyy kuhunkin haastattelumateriaaliin tutustumalla ja tallenteen puhtaaksikirjoittamisella eli litteroinnilla. Kun aineisto on litteroitu, se luetaan useaan kertaan läpi, jonka jälkeen aineisto kuvaillaan, teemoitellaan ja yhdistellään. (Hirsjärvi & Hurme, 2008, s. 145). Analyysimenetelmänä käytimme sisällön analyysia, tarkemmin teemoittelua. Aineiston teemoittelu voi tapahtua monella tapaa ja eri teemat voivat syntyä jo aineistonkeruuvaiheessa määriteltyjen teemojen mukaisesti tai ne voivat löytyä aineiston kautta. Teemoittelussa tarkastellaan siis asioita, jotka ovat yhdistäviä haastateltavien välillä ja samantyylliset ilmaisut yhdistetään omiin nimettyihin kategorioihinsa. Jokainen kategoria auttaa vastaamaan tutkimuskysymyksiin (Puusa, 2020, s.152–153.)

Kuva 1: Aineiston teemoittelu

Teemoittelun lähtökohtana olivat asetetut tutkimuskysymykset, joiden pohjalta myös teemahaastattelun kysymykset laadittiin. Aineistosta muodostetun ensivaihtelun perusteella aineisto jaettiin teemoihin (kts. Kuva 1). Teemoja muodostui kahdeksan: kohtaaminen, tunnistaminen palveluissa, koulutustarpeet, koulutuksen anti, erityispiirteet, perhesuhdekeskuksen koulutus, sosiaali- ja terveysala sekä kirkonala. Teemojen avulla pyrimme muodostamaan alustavan kokonaiskuvan aineistosta ja sen keskeisimmistä aiheista.

Aineisto jaettiin aiemmin luotujen teemojen avulla yhä tarkemmiksi alakategorioiksi aineistossa toistuvien käsitteiden, havaintojen ja aiheiden perusteella. Näin muodostuivat yhteensä 14 alakategoriaa: keinot kohdata, samanarvoisuus, palveluiden saavutettavuus, sateenkaariasiakkaiden tunnistaminen, koulutustarpeet, ennakkoluulot, koulutusta ei tarvita, mitä uutta työn tueksi, työyhteisön dialogi, heränneet ajatukset, erityispiirteet, sateenkaarikoulutus ammatilliseen koulutukseen, jatkosoveltaminen ja Perhesuhdekeskuksen toteutus. Alakategorioiden tarkoituksena oli jakaa kaikki aineistosta saatu huomionarvoinen tieto omiksi luokikseen.

Aineiston analyysin viimeisessä vaiheessa yksityiskohtaiset alakategoriat yhdistettiin uusiin yläkategorioihin, joilla pyrittiin vastaamaan mahdollisimman hyvin tutkimuskysymyksiin. Lisäksi yläkategoriat muodostettiin niin, että ne antavat mahdollisimman kattavan kuvan koko aineistosta. Lopullisia yläkategorioita muodostui viisi ja niiden sisältö esitetään luvussa 7. Tulokset.

7 TULOKSET

7.1 Sateenkaariasiakkaiden kohtaaminen ja tunnistaminen palveluissa

Teemahaastattelun ensimmäinen osa käsitteli asiakaskohtaamisia. Haastatte- luissa nousi esiin toistuvasti kohtaamisen merkitys asiakastyössä. Kohtaamisen merkitys korostui haastattelujen eri vaiheissa. Haastateltavat kuvailivat hyvää kohtaamista muun muassa kunnioittavaksi ja sensitiiviseksi. Sateenkaariasiak- kaiden kohtaamisesta kysyttäessä yhtenä keskeisenä teemana oli kaikkien sa- manarvoinen kohtaaminen. Haastateltavat kokivat, että kohtaaminen ei eroa sa- teenkaariasiakkaiden ja muiden asiakkaiden välillä. Ajateltiin, että asiakkaan koh- taaminen tapahtuu samalla tavalla riippumatta asiakkaan taustasta. Tämän ki- teytti ajatus ”kohdataan ihminen ihmisenä”.

Hyvään kohtamiseen liitettiin myös ammattilaisen edellytykset kohdata asiak- kaita. Haastateltavat uskoivat yleisesti sosiaalialan ammattilaisilla olevan val- miuksia kohdata asiakkaat samanarvoisesti ja kunnioittavasti. Ammattilaisilla nähtiin olevan jaettu ajatusmaailma, jossa asiakkaita ei erotella heidän ominai- suksiensa perusteella ja kaikki kohdataan samanarvoisinä ihmisinä.

Kohtaisin ihan samalla tavalla, kun kenen tahansa muun, muut, että en erottele kohtamistapaani ihmisten erilaisuuden tai samanlaisuuden kannalta. Että ihan jokainen kohdataan ihan, ihan täysin samalla tavalla kunnioittavasti ja sensitiivisesti.

Mut jotenkin mä aattelen, että ehkä niinkun tietysti sosiaali ala on varmaan aika sellasta niinkun myös, et tääl on ehkä sisäänrakennettukin jo se sellanen ajattelumaailma, että niinku et ihmiset kohdataan, kohdataan niinkun ihmisinä. Eikä niinku aleta silleen kyseenalaistamaan niinkun heidän, heidän taustojaan eikä, eikä näin.

Haastatteluissa keskusteltiin sensitiivisen ja kunnioittavan kohtaamisen tavoista. Muun muassa puhuttelutapojen, sanavalintojen ja käsitteiden ajateltiin olevan tärkeitä kohdatessa uusi asiakas. Teemaan liittyen korostuikin etenkin oletusten tekemisen välttäminen. Haastateltavat olivat pyrkineet käyttämään samoja sanoja esimerkiksi puolisoista, kuin asiakas itse. Näin etenkin heteronormatiivista ajattelua tai puhuttelua, jossa esimerkiksi naisasiakkaalla oletetaan olevan `mies`, pyrittiin välttämään. Myös neutraalien termien, kuten `puoliso` tai `kumppani`, käyttämistä pidettiin yleisesti kunnioittavana.

Lisäksi kunnioittavasta kohtaamisesta puhuttaessa haastateltavat toivat ilmi asiakkaan vapauden kertoa itsestään juuri sen verran kuin tämä itse tahtoo. Eli tärkeänä pidettiin, että ammattilainen ymmärtää, mikä tieto on työskentelyn kannalta olennaista, ja mikä ei. Kunnioittavan kohtaamisen koettiin olevan isossa asemassa asiakkaan turvallisuuden tunteen luomisessa ja vahvistamisessa. Etenkin väkivaltatyössä asiakkaan turvallisuuden tunteen varmistaminen on olennaista. Tähän haastateltavien mielestä vaikuttaa juuri oletusten tekemättä jättäminen, arvostavat sanavalinnat sekä asiakkaan yksityisyyden kunnioittaminen.

Että tota etten oleta, oleta mun asiakkaista mitään, et sitte toki kuuntelen tarkasti, mitä, mitä niinku nimityksiä he omasta sukupuolestaan, tai perhemuodostaan, tai, tai puolisoistaan käyttävät. Ja tota, tota sitten, sen perusteella, sitten meen, ja tota tietenkin mitä avoimemmin he kertoo, sitä enemmän mä saan heist tietoo, mut ettei se oo myöskään niinku mun tehtävä niinku kaivaa sitä, sitä tietoa heistä. jos se ei se jotenkin oleellisesti liity siihen työskentelyyn ja ei se aina niinku tavallaan liity.

Kohtaamiseen liittyen haastateltavat pohtivat sitä, miten sateenkaariasiakkaat tunnistetaan palveluissa. Teema herätti kussakin haastateltavassa pohdintaa siitä, onko heillä ollut sateenkaarevia asiakkaita urallaan, ja jos on, onko heidät

tunnistettu. Haastateltavat kuvasivat, että sukupuoli- ja seksuaali-identiteetistä ei palveluissa kysytä, vaan asiakkaat tuovat asian oman harkintansa mukaan esille. Alkuhaastattelu koettiin hyvänä keinona ottaa puheeksi asiakkaan tausta. Alkuhaastattelussa ei kysytä suoraan seksuaali- tai sukupuoli-identiteettiin liittyviä kysymyksiä. Tästä huolimatta haastateltavat uskoivat alkuhaastattelun tarjoavan mahdollisuuden asiakkaalle tuoda esille itselleen merkityksellisiä aiheita. Asiakkaiden koettiin yleisesti olevan avoimia Ensi- ja turvakotien liiton palveluissa ja taustoista puhumisen olevan usein luontevaa.

semmonen alkuhaastattelu... Ja siinä kartotetaan niinkön, öö, ihmisen taustoja ja, ja tuota esimerkiksi, mitenkä hän määrittelee oman perheensä. Mut siinä ei kysytä mitään niinkun sateenkaarevuuteen liittyvää suoraa kysymystä. Vaan tavallaan mä oon ajateltu se, että siinä kun puhutaan, että: ketä sun perheeseen kuuluu? - niin se tulisi sitten luontaisesti siinä ilmi.

Palveluiden saavutettavuuteen liittyvät asiat puhututtivat ja pohdituttivat haastatteluissa. Haastateltavat pohtivat Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten ja keskusjärjestön toimintaa sateenkaari-ihmisten näkökulmasta. Haastatteluissa pohdittiin sitä, keille heidän palvelunsa on tarkoitettu. Vastaavaa pohdintaa oli jo aiemmin syntynyt työyhteisöissä palveluiden saavutettavuuden lisäämisestä ja keinoista, joilla kannustetaan yhä moninaisempaa asiakaskuntaa saapumaan palveluihin. Muun muassa markkinoinnin kehittäminen nostettiin yhdeksi jo asiaa edesauttaneeksi asiaksi. Haastateltavat kokivat, että yhä moninaisempaa asiakaskuntaa edustavat mainoskuvat toivottavat kaikenlaiset asiakkaat tervetulleiksi.

Haastatteluissa työntekijät toivat esille huoltaan siitä, että sateenkaarevat asiakkaat eivät löydä palveluihin tai eivät näy riittävästi palveluissa. Tämä näkyi joko sateenkaarevien asiakkaiden puuttumisena palveluista täysin tai heidän vähäisenä määränensä. Haastateltavat uskoivat, että asiaan voi vaikuttaa esimerkiksi yhteistyön tai koulutuksen keinoin. Esimerkiksi SETA:n kanssa tehtävä yhteistyö nähtiin yhtenä mahdollisuutena lisätä sateenkaari-ihmisten näkyvyyttä sekä palveluiden saavutettavuutta.

mä ennen jo tätä koulutusta pohdin kovasti juurikin tätä, että minkä takia sateenkaarevat ihmiset ei näy täällä meiän palveluissa. Ja oon tuonut sitä julki kaikissa näissä niinkun liiton yhteisissäkin tapaamisissa. Ja oon sitten pohtinut sitä, että tai, ääneen, että voitais tehdä enemmän yhteistyötä esmes paikallisen SETAn kanssa. Ja pohtia enemmän sitä, miltä meiän markkinointi näyttää ulospäin ... mutta oon ollut tyytyväinen se niinku linjaus, mitä nyt niinku on tullu esimerkiksi meiän markkinointijulkasussa, että sukupuolet on enemmän häivytetty. Ja aina ei oo se standardi heteropari siellä niinkö kaikissa esitteissä. Se on ollu oikee suunta.

Palveluiden saavutettavuuteen liittyen haastateltavat toivat esille sen, että lähtökohtaisesti palvelut on tarkoitettu kaikille. Palvelujen saatavuuteen ei kuuluisi vaikuttaa asiakkaan identiteettikysymykset. Haastateltavat ajattelivat, että sateenkaarevuuden ei kuulu vaikuttaa palvelun sisältöön tai palveluiden pariin löytämiseen.

Nii mä ajattelen, että meillähän niinku, meiän palvelut on, on suunnattu ihan kaikille sukupuolesta, seksuaalisesta suuntautumisesta, ihan mistä, mistä vaan riippumatta ihmisille, joita se niinku väkivalta jollain tavalla koskettaa.

7.2 Työntekijöiden koulutus- ja tiedontarpeet

Tutkimme työssämme sateenkaarikoulutuksen antia Ensi- ja turvakotien liiton jäsen- ja keskusjärjestöjen työssä. Koulutus- ja tiedontarpeisiin liittyen haastateltavat esittivät havaintoja teemoista, joita sateenkaari-aiheisessa koulutuksessa olisi hyvä käsitellä. Sukupuolen moninaisuutta pidettiin vielä jokseenkin vieraana aiheena. Haastateltavat kokivat sukupuolen moninaisuuteen liittyvät kysymykset haasteellisina, ja aiheesta tiedon lisääminen nähtiin olennaisena. Koulutusta tarvitaan etenkin käsitteisiin liittyvien asioiden selkiyttämiseksi ja sukupuolinormien häivyttämiseksi.

Haastatteluissa tuotiin esille, mitä aiheita sateenkaarikoulutuksessa ei tarvitse yhtä perusteellisesti käsitellä. Seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvät aiheet ja

käsitteistö koettiin yleisellä tasolla tuttuina, eikä niitä koskevaa koulutusta koettu kovin tarpeelliseksi.

semmonen et ehkä ne ku, tää seksuaalinen suuntautuminen se on niinku jo silleen ihan basic kauraa kaikille, mut jotenkin sellanen niinku sukupuolivähemmistöt, se herättää ihmetystä ja sellasta niinku että ei oikein tiedetä, et miten pitäis suhtautua ja siitä voidaan heittää jotain vitsiä ja se on niinku asia, asia joka pitäis muuttaa

Koulutus- ja tiedontarpeisiin liittyen haastattelussa kävi ilmi, että yleisesti tiedon lisäämistä sateenkaari aiheesta pidettiin tärkeänä sosiaalialalla. Tätä haastateltavat perustelivat muun muassa sillä, että asiakastyössä ammattilaisella tulisi olla valmiudet kohdata erilaisista taustoista tulevia henkilöitä. Lisäksi haastateltavat ajattelivat, että sosiaali- ja terveysalojen ammattilaisten on tärkeää tietää, mitä esimerkiksi vähemmistöasemassa olevan henkilön kanssa työskennellessä on hyvä ottaa huomioon. Esimerkkinä tästä esitettiin traumatyöskentely.

Haastateltavat korostivat haastatteluissa sitä, kuinka sateenkaari-ihmisiä on jokaisessa palvelujärjestelmän osassa. Tämän takia pidettiin tärkeänä, että asiakkaiden erityistarpeet pystytään tunnistamaan eri palveluissa. Sosiaalialan ammattilaisilta ikään kuin toivottiin tietynlaista asiantuntemusta sateenkaarevuuteen liittyvistä aiheista. Haastateltavat nostivat esiin muun muassa erilaisten perhe-
muotojen ymmärtämisen tärkeyden sekä ymmärryksen sateenkaariasiakkaiden mahdollisesta korkeasta kynnyksestä avun hakemiselle.

Ja sit toisaalta niinku, mä aattelen, että, et kun, kun me tehään täl-
lasta työtä, et me ollaan ihmisten kanssa niin, se on niinku aina tärkeet, et meil on niinku sitä tietoo. Tietoo myös, et mitä asioita siel taustalla voi vaikuttaa ja, ja millasii kokemuksia ehkä siel taustalla voi olla, ja miten ne sitten taas voi vaikuttaa vaik siihen avunhakemiseen ja siihen, et ihan oikeesti uskaltaa tulla juttelemaan. Et miten iso, iso kynnyys siellä voi siin taustalla olla ja, ja miten ne kaikki kokemukset, mitä aikasemmin on ollu ni, nii sielä voi näkyä. Niin, kyllä koen, et se ois tärkeetä ja jotenkin niinku.

Koulutuksen tarpeet ilmenivät haastatteluissa myös ennakkoluuloina ja -käsityksinä, joihin haastateltavat olivat työssään tai arjessaan törmänneet. Perinteiseen nainen-mies-sukupuolijaotteluun haastateltavat olivat törmänneet työpaikalla. Heteronormatiivinen ajattelu, jossa puolisoiden oletetaan olevan eri sukupuolisia, on vielä jokseenkin yleistä ja siihen haastateltavat olivat törmänneet työelämässään. Näiden asioiden huomioiminen sateenkaarikoulutuksen sisällöissä nähtiin olennaisena.

sellaseen törmää ja kuulee, että ihmiset tietysti olettaa ehkä, että: aa no, että, että mitäs sun puoliso et, et sanoo vaikka, et no mitäs sun puoliso – mitä sun mies, mies tekee, ja niinku tällaseen. Että, et et sit on vähän sillain, noo että... Et, et tällässeen niinkun olettamuksiin ehkä törmää, törmää niinkun. Joo, et oletetaan, että mennään sen niinkun normikaavan mukaan.

Toisaalta haastateltavat esittivät aiheita, joista koulutusta ei heidän mielestään tarvita. Terminologian ja perustiedon uskottiin olevan yleisesti ammattilaisilla hallussa. Perustiedoilla tarkoitetaan todennäköisesti sateenkaarevuuteen liittyvää käsitteistöä, jota käsiteltiin kattavasti koulutuksen ensimmäisessä osassa. Osittain näissä näkemyksissä perusteluina oli joko oletus asian tuttuudesta tai ammattilaisten valmiuksista. Sateenkaarevuuteen liittyvän perustiedon uskottiin lisääntyneen viimeisen vuosikymmenen aikana, ja sen ajateltiin olevan jo osa jokaisen ammattilaisen tietopohjaa. Toisaalta haastateltavat huomioivat terminologian muuttuvan nopeasti, minkä takia tähän liittyvä tieto vanhenee nopeasti. Terminologian sisällyttäminen koulutukseen siis nähtiin sekä turhana että tarpeellisenä.

Koulutustarpeista keskusteltaessa haastateltavat toivat esille ajatuksen siitä, että sosiaalialan ammattilaisilla on jo ennestään tietynlaisia valmiuksia ja ovat lähtökohtaisesti avoimia ja suvaitsevaisia. Sateenkaarikoulutuksen uskottiin yleisesti olevan tarpeellista, mutta perustiedon sijasta koulutuksen sisällössä tulisi keskittyä syventävään tietoon.

mitä sisältöä niin mä ajattelen, että varmasti niinku juurikin siihen niinku sitä kovaa asiaa, tai jotenkin silleen. Että terminologia, ei nyt

ehkä enää tänäpäivänä niinku sillon viel joskus kymmenen vuotta sitten, niin oli ehkä hyödyllisiä, mutta tuskin on enää.

kaikki koulutus on tervetullutta lähtökohtaisesti. Äää, mutta toki tietysti sitte, niinkun sanoin tossa aikasemmin, että sateen... niinkun sosiaalialalla on varmasti, on jo lähtökohtaisesti niinkun varmaan työntekijät on jo aika avoimia ja ja suvaitsevaisia, että varmaan se, se lähtökohta siellä

7.3 Sateenkaarikoulutuksen anti ja sovellettavuus

Perhesuhdekeskus toteuttama sateenkaarikoulutus ETKL:n jäsenjärjestöjen ja keskusjärjestön työntekijöille järjestettiin marraskuusta 2021 maaliskuuhun 2022. Yksi tutkimuskysymys asetettiin selvittämään kyseisen koulutuksen antia työntekijöiden työssä. Haastateltavat pitivät sateenkaarikoulutusta hyödyllisenä, ja sen koettiin olleen onnistunut kokonaisuus. Koulutuksen parasta antia oli osallistujien lisääntynyt tietotaito, minkä lisäksi koulutus nähtiin väylänä aloittaa työyhteisössä yleinen keskustelu aiheesta.

Sateenkaarikoulutuksen sisällöistä eniten jäi puhuttamaan sateenkaarevuuteen liittyvät erityispiirteet kuten onnellisuusmuuri ja vähemmistöstressi. Onnellisuusmuurin käsite jätti haastateltavat pohtimaan. Teoria herätti tunteita, sillä haastateltavat kokivat epäoikeudenmukaisena, että sateenkaari-ihmiset saattavat kokea velvollisuutta olla aina onnellisia perusasioista kuten perheen lisäksi. Haastateltavat tunnistivat onnellisuusmuurin koskevan ETKL:n palveluissa olevia sateenkaariasiakkaita. Turvakotipalveluihin hakeutumiseen liittyvän häpeän uskottiin olevan korostunut sateenkaari-ihmisillä ja muilla vähemmistöihin kuuluvilla. Haastateltavat tunnistivat myös ilmiön, jossa sateenkaariperheeseen kuuluminen lisäsi painetta onnistua ja puolestaan epäonnistumisista tunnettiin muita vahvempaa syyllisyyttä.

Vähemmistöstressi oli haastateltaville tuttu teoria. Haastattelussa tuotiin esiin, että kaikki vähemmistöön kuuluvat asiakkaat lähes poikkeuksetta kokevat jonkinlaista stressiä vähemmistöasemastaan. Vähemmistöstressin uskottiin olevan kasvattava ja vaikuttavan asiakkaiden kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin.

Vähemmistöstressiin liittyen haastatteluissa tuotiin esille näkemys siitä, mitä useampaan vähemmistöön henkilö kuuluu, sitä enemmän vähemmistöstressiä henkilö kokee.

Sateenkaarevuuteen liittyvistä erityispiirteistä keskusteltaessa haastateltavat korostivat erityistarpeiden ymmärtämisen ja huomioimisen tärkeyttä. Onnellisuusmuurin ja vähemmistöstressin teorioiden tuntemista pidettiin olennaisena sateenkaarevien ihmisten kanssa tehtävän työn kannalta. Erityispiirteisiin liittyen haastateltavat toivat esiin myös näkökulman, jossa asiakkaiden samanarvoisen kohtaamisen sijasta olisi merkityksellistä kohdata asiakas erityispiirteineen ja -tarpeineen.

varmasti lähisuhdeväkivalta kaikissa ihmisissä vaikuttaa niinku jollain, et okei mejän perheessä on tällainen ongelma, et se aiheuttaa varmaan niinku häpeää paljon kaikilla. Mutta, mut jotenkin ehkä se sit se ä-ääm, sateenkaariperheenä vielä sit asiakkaan oleminen voi tuntuu erityisen jotenkin hankalalta.

Ja sit mä ite ehkä vähä, kristisoin, tai siis jotenkin että, et kaikki kohdataan samanarvoisena, mut sit mä ajattelen, et sateenkaarevilla ihmisillä saattaa olla vielä jotain semmosia erityistarpeita, erityistoi-veita, erityissensitiivisyysasioita, joihinka ite toivoisi, että niinku py-sähyttäis niitten äärelle, kuitenkin

Kysyttäessä koulutuksen annista haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että koulutus oli hyödyllinen. Koulutuksen koettiin lisänneen sateenkaariaiheista tietoa. Koulutuksen nähtiin myös tukevan ammattilaisia itsereflektiossa. Haastateltavat uskoivat, että koulutus tarjosi siihen osallistuneille välineitä arvioida omaa ja työyhteisön toimintaa sateenkaariasiakkaiden näkökulmasta.

Koulutuksen antiin liittyen haastateltavat esittivät toiveen siitä, että kollegat ja muut työyhteisön jäsenet käyvät koulutuksen myöhemmin. Haastatteluista kävi ilmi, että osa työntekijöistä aikoi käydä koulutuksen myöhemmin itsenäisesti verkossa. Haastateltavien mielestä olisi positiivista, jos mahdollisimman moni työyhteisöstä osallistuu koulutukseen. Tätä perusteltiin sillä, että haastateltavat uskoivat muidenkin hyötyvän koulutuksen sisällöistä.

uskon että tästä ihmiset saa niinku paljonkin, mitä pystyy sit soveltaa ja miettii niit omii työkäytänteitä, et miten hyvin, ne tavat työskennellä tai, tai tota materiaalit tai markkinointi tai mikä ikinä miten se nyt sitten niinku, toimii ja kohtaa

mut sit tietysti meiän jäsenyhdistyksissä toivottavasti myös sit nää, jotka on ollu nyt täs koulutukses, vie myös sitä viestii siellä yhdistyksissä eteenpäin. Et, että tota, et mahdollisimman moni saa sitä, sitä niinku antia täst koulutuksesta.

Sateenkaarikoulutuksen annista keskusteltaessa nousi keskusteluun koulutuksen anti koko työyhteisölle. Haastateltavien mielestä sateenkaarikoulutus tarjosi koulutukseen osallistuneille työntekijöille mahdollisuuden ottaa sateenkaarevuuteen liittyvät teemat esille työyhteisöissä. Koulutukseen osallistuneita haastateltavia oli pyydetty työyhteisön puolesta esittelemään koulutuksen sisältöjä koko yhteisölle. Tämän uskottiin olevan mahdollisuus jakaa koulutuksen antia laajemmin sekä ottaa puheeksi sateenkaariasiakkaat työpaikalla. Lisäksi haastateltavat pitivät koulutuksesta saatuja materiaaleja ja yhteystietoja sellaisina, joita voi jakaa eteenpäin esimerkiksi kollegoille.

Haastateltavat toivat myös esiin, että koulutukseen osallistuminen mahdollisti luontevan tavan ottaa työyhteisössä puheeksi jo aiemmin itseä mietityttänyt teema. Aiheen puheeksi ottamista kuviteltiin helpommaksi, kun kyse on koulutuksesta saadusta tiedosta eikä työntekijän henkilökohtaisesta mielipiteestä. Koko työyhteisön hyödyn näkökulmasta olikin toiveena, että koulutuksen tiimoilta saadaan järjestettyä työyhteisölle aikaa käydä koulutuksen teemoja ja aiheita läpi.

mä aattelen että ittelle tää koulutuksen käyminen oli silleenkin hyvä, että mun on tavallaan paljon helpompi, ää, nyt sitten käsitellä näitä teemoja yhdessä mun kolleegoitten kanssa, kun mulla on tavallaan taustalla se: ”Hei, mä nyt tuln kertoo teille et mitä siin koulutuksessa oli” et ei kyse mun henkilökohtaisesta mielipiteestä tai näkemyksestä vaan on kyse niinku että tässä ovat nyt nämä asiantuntijat jotka ovat sanoneet että näitä asioita olisi hyvä huomioida ... niin mä koen että tää helpottaa sitä puheeksottamista työpaikalla valtavasti, että on käyny tän koulutuksen.

Koulutuksen hyödyllisyydestä kysyttäessä haastateltavat osoittivat tyytyväisyyttä Perhesuhdekeskuksen toteuttamaa koulutusta kohtaan. Toteutuksessa kiitosta saivat etenkin yhteiset keskustelut sekä osaavat kouluttajat. Yhteiset keskustelut pienryhmissä sekä kaikkien osallistujien kesken koettiin antoisina ja avartavina. Tiedon ja kokemusten jakaminen muiden työntekijöiden kanssa nähtiin tärkeänä osana koulutusta. Myös asiantuntijoiden vuoropuhelu oli haastateltavien mielestä onnistunutta. Samoin kokemusasiantuntijan puheenvuoron sisällyttäminen koulutukseen syvensi koulutuksen sisältöä. Myös eri työmuotojen huomioiminen koettiin hyödyllisenä koulutuksen annin kannalta ja haastateltavista oli kiinnostavaa kuulla, miten muissa palveluissa ja työmuodoissa teemaan liittyvät asiat näkyvät.

tässäkin koulutuksessa oli tosi hyvää se, et miten niinku nää asiantuntijoiden semmonen niinku vuoropuhelu, mut sit toisaalta myös niinku kokemusasiantuntijoiden mukaan ottaminen siihen. Ja sitte toisaalta myös se semmonen niinkun, aa, keskustelu sitte taas ja yhteinen jakaminen sit taas niitten ihmisten kanssa, jotka sitä työtä tekee.

Sateenkaarikoulutuksen tarpeellisuutta pohtiessa haastateltavat nostivat esiin kyseisen koulutuksen jatkosoveltamisen. Perhesuhdekeskuksen koulutus nähtiin sellaisena sateenkaariaiheisena koulutuksena, jota voitaisiin hyödyntää myös muissa ympäristöissä. Haastateltavat ehdottivat, että kyseisen koulutuksen voisi saada eri sosiaalialan ympäristöihin sopivaksi muokkaamalla sisältöjä asiakasryhmän tai työmuodon erityispiirteiden mukaan.

Ihan mun mielestä tää vois olla tämmösenään. Et ihan, ihan missä tahansa nimenomaan, jossa, niinku kuitenkin sosiaalialalla aina kohdataan perheitä jollain tasolla tai, tai että, toki siinä vois olla jotain niinkö spesifiä siihen alaan liittyen. Et jos joku nyt käy erilaisist.. suu-untautuu/erikoistuu, miten sanotaan, vanhustyöhön. Niin sitten tavallaan se, että kuinka siellä sensitiivisesti tavallaan voijaan siihen näihin asioihin tai näitä asioita ymmärtää ja kohdata.

7.4 Sateenkaarikoulutus osaksi sosiaalialan pohjakoulutusta

Yhtenä tutkimuskysymyksenämme oli tarkoitus selvittää, millaista sateenkaariaiheista tietoa ja koulutusta sosiaali- ja kirkonaloilla tarvitaan. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön liittyvä koulutus on tarpeellinen sosiaalialalla. Haastateltavat olivat lähes yksimielisesti sitä mieltä, että sateenkaariaiheisen koulutuksen liittäminen osaksi ammattilaisten pohjakoulutusta olisi ratkaisultaan toimivin. Haastateltavien mukaan tämänhetkisessä pohjakoulutuksessa sensitiiviseen ja yksilölliseen kohtaamiseen panostetaan jo paljon, mutta esimerkiksi sateenkaari-ihmisten ja -perheiden erityiskysymykset, kuten onnellisuusmuuri ja vähemmistöstressi olisi myös tärkeää ymmärtää.

Lisäksi alalle opiskelevien pohjakoulutukseen liittämistä perusteltiin sillä, että se mahdollistaisi kaikille yhteneväiset valmiudet kohdata seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvia ihmisiä. Tällöin aiheeseen tutustuminen tai opiskelu ei riippuisi vain yksittäisten opiskelijoiden ja alalla työskentelevien mielenkiinnosta. Haastateltavat näkivät tämän olevan tärkeää erityisesti asiakkaan yhdenvertaisen kohtaamisen kannalta sosiaalialan palveluissa.

Mun mielestä tällänen koulutus pitäis olla niinku sisäänrakennettu sosiaali- ja terveys- ja kasvatusalalla. ... Et semmonen niinkö sensitiivinen kohtaaminen ehkä niinkön opetetaan koulujen kautta, mutta jotenkin tälläset erityiskysymykset liittyen, liittyen sateenkaareviin perheisiin, niin minun mielestä ois niinku tosi tärkeä

Et sit tavallaan ihmiset, jotka ei niinku oo kiinnostuineita aiheesta, eivät varmasti tuu törmäämään, siihen, ennen kun työelämässä ja sit ei oo niitä valmiuksia, kun se asiakas tulee sieltä ovesta, niin, niin mun mielestä se on kovin ikävää.

Pohjakoulutukseen ja opiskelijoiden pakollisiin opintosisältöihin kuuluva sateenkaarikoulutus nähtiin lisäksi tehokkaampana tapana kouluttaa ja lisätä sateenkaariaiheista tietoa, kuin järjestää täydennyskoulutusta ammattilaisia myöhemmin työelämässä. Toisaalta tällä hetkellä täydennyskoulutuskin koettiin tärkeäksi,

koska sateenkaariaiheinen koulutus ei systemaattisesti vielä kuulu sosiaalialan opintoihin. Tähän liittyen haastateltavat pohtivat koulutustarjontaa myös käytännön tasolla. Koulun henkilökunnan ulkopuolisten kouluttajien nähtiin olevan yksi hyvä vaihtoehto vastaamaan sateenkaariaiheisen koulutuksen toteuttamisesta. Esimerkkinä koulutuksen toteuttavaksi tahoksi haastateltavat mainitsivat valtakunnallisesti toimivan SETA:n ja tämän alueellisesti toimivien jäsenjärjestöjen hyödyntämisen.

Öö mä aattelin et ylipäättäen, ei vaan ensikoteihin ja turvakoteihin, vaan ylipäättäen sosiaalialalla tosi tärkeätä olis saada täydennyskoulutusta ja toivon että päästäis sellaseen vaiheeseen, jossa tää sisältöis vahvemmin sinne niinku, vaikka sosionomiopintojen pakollisiin opintosisältöihin jo siellä niinku koulutusvaiheessa, ettei sit tarvis hirveellä työllä sit taas täydennyskouluttaa jälkikäteen, et sekin on ehkä vähän hölmöä hommaa. Tai siis tärkeätä hommaa, mutta ehkä siis vois olla tehokkaampaa.

7.5 Työntekijöiden näkemyksiä kirkon alan koulutustarpeeseen

Teemahaastattelumme viimeinen osa käsitteli Ensi- ja turvakotien liiton työntekijöiden näkemystä sateenkaarikoulutuksen tarpeellisuudesta kirkon alalla. Haastateltavat kokivat sateenkaarikoulutuksen olevan tarpeellinen kirkon alalla ja tärkeä osa kirkon työntekijän ammattitaitoa, samoin kuin muidenkin kohtaamistyötä tekevien. Kirkon alalle suuntaava koulutus ja koulutussisällöt olivat kaikille haastateltaville vieraita. Haastateltavien mielestä sateenkaariaiheisen koulutuksen liittäminen kirkon alalle opiskelevien pohjakoulutukseen olisi kuitenkin helpoin ja toimiva tapa lisätä tietoisuutta ja niitä kohtaamisen taitoja, mitä liittyy seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin. Haastateltavien mukaan erityisesti kirkossa eniten asiakastyötä tekevät voisivat tarvita ja hyötyä sateenkaarikoulutuksesta. Korkeammassa kirkon viroissa työskentelevien kouluttaminen sateenkaari-temasta nähtiin taas haasteellisempänä.

Ehkä niinku, no te ootte Diakista, niin mietin, että se on ehkä se helpoin väylä, koska te olette ajan hengessä olevia nuoria ihmisiä. Niin niin tuota, että että jos sen saisi tavallaan sitä, sitä kautta sille, niinku niille ihmisille, jotka tekee eniten sitä asiakastyötä ja käytännön työtä.

Niin heille nyt erityisesti, mutta sit jos mietitään, mitä korkeemmalle mennään, niin voi olla haasteellisempi.

En kauheesti kyllä oo tietonen, et millast koulutust heillä on siel tarjolla. Mutta tota, niin, on varmasti tarpeen niinkun myös siellä niinku ihan samanlailla, ku missä, missä muuallakin.

Kirkon alaa koskevissa kysymyksissä haastateltavat pohtivat sitä, näkyykö sateenkaariteema kirkon työssä ja kuinka siitä keskustellaan eri asiakasryhmien kanssa. Haastateltavat toivat myös esille ajatuksia siitä, että sateenkaari aiheinen tieto ja osaaminen voi olla hyvin työntekijä- ja työalakohtaista, jolloin myös teeman ääreltä toteutettava toiminta voi vaihdella työntekijän oman kiinnostuksen mukaan. Toisaalta haastateltavilla oli myös hyviä kokemuksia kirkon sateenkaarityöstä ja siitä, että kirkonalalla on jo pitkäaikaista osaamista sateenkaari erityisestä työstä, erityisesti pääkaupunkiseudulla.

Ainakin pääkaupunkiseudulla niin, tota öö mun mielestä hirveen hyvin on osaamista ja niinku hyvää toimintaa niinku. No just vaikka sateenkaarinuorille. Ööm, ja on sateenkaari messua ja kaikkee, että on kyllä niinku pitkät perinteet niinku tavallaan siinä sateenkaari erityistyössä. ... Kun ei ehkä muualla oo niinkään, niin et on ehkä oltu vähän silleen edelläkävijöitäkin siinä ja myös niinku tämmösessä parisuhdetyössä, mutta tota Helsingissä.

Niin sit mä mietin just jotenkin jotain kirkonnuorisotyötä, et miten, miten siellä niinku tää näkyy tai miten, miten näist asioist keskustellaan, että.. Vai näkyykö? Tai, tai millasta osaamista työntekijöillä siellä on. Se on varmaan niinkun, voi olla aika paljon myös työntekijäriippuvaista.

Haastatteluissa korostui pohdinta siitä, millä tavalla kirkon sateenkaarevuuteen liittyvä työ ja osaaminen näkyy, ja kuinka saavutettavaa se on. Haastatteluissa keskustelu kirkon ja sateenkaari-ihmisten suhteesta eteni yleisemmälle tasolle, jolloin suhdetta pohdittiin laajemmin historiallisesta ja yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Tämän seurauksena yhteys näiden kahden välillä nähtiin jossain määrin ristiriitaisena. Toisaalta haastateltavat pohtivat sitä, vaikuttaako edellä

mainittu sekä julkinen keskustelu kirkon ja sateenkaari-ihmisten suhteesta toisaalta ruohonjuuritason asiakastyöhön ja sen laatuun.

Et jos mä aattelen omaa niinkun ajatusta nyt, nyt kirkosta ja sateenkaari-ihmisistä, niin onhan siinä vähän, vähän niinkun ristiriitoja tai sellasia niinkun. ... Et varmaan niinkun, voishan olla, että sitten sellanen niinkun avoimempi suhtautuminen tähän niin vois tehdä niinkun hyvää.

Niinku mä aattelen, et et niinku on varmasti menty paljon eteenpäin ja, ja niinku asiasta on keskusteltu. Mä aattelen, et on varmasti niinku myös paljon niinku tehtävää viel, et eihän tää niinku millään tavalla oo silleen, et asiat ois jotenkin niinku valmiit, todellakaan.

Teemaan liittyen haastateltavat pohtivat myös kirkon hengellisen työn tuomaa erityisyyttä suhteessa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin. Haastatteluissa pohdittiin sitä, kuinka sateenkaari-ihmiset, jotka ovat saaneet esimerkiksi hengellisen kasvatuksen ovat voineet kokea identiteettiristiriitaa tai hengellistä väkivaltaa aiemmin elämässään. Kirkolla ja hengellisen työn tekijöillä ajateltiin olevan valtaa ja suotuisa asema vaikuttaa sateenkaari-ihmisten vahingollisiin hengellisiin kokemuksiin korjaavalla tavalla. Tällaisissa tilanteissa koettiin sateenkaari-koulutuksen ja erityispiirteiden tunnistamisen olevan hyvinkin tarpeellista ja tärkeää kirkon työntekijöille.

Mut et monet, öö tai jotkut sateenkaari-ihmiset on varmasti joutunu kohtaamaan sellasta niinku öö, uskontoon öö tai niinku hengellist väkivaltaa jossain omissa uskonyhteisöissä ja sit tavallaan niinku, sen käsittäminen tai sensitiivisyys silleen, et jos siellä on sellasia kokemuksia taustalla sillä ihmisellä, ja joka sit tulee siihen työntekijälle niin sitten tavallaan sillä voi olla ihan valtava niinku semmonen korjaava kokemus, et sitten tuleekin kohdatuksi hyvin ja ymmärretyksi ja niinku autetuksi, kunnioittavalla tavalla. Niin tota, mä aattelen että, et sil voi olla tosi iso vaikutus sit kyllä sen ihmisen elämään.

Sateenkaarikoulutuksen hyödyllisyys ja tarpeellisuus kävi ilmi läpi haastattelujen. Sateenkaariaiheiselle koulutukselle nähdään olevan tarve niin pohja- kuin lisäkoulutuksissa sosiaali- ja kirkon aloilla. Haastateltavat toivoivat, että

sateenkaarikoulutusta pystytään hyödyntämään Ensi- ja turvakotien liiton palveluiden lisäksi ympäri sosiaali- ja kirkon alan kenttää.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

8.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää, koetaanko sateenkaarikoulutus tarpeellisena sosiaalialan ammattilaisten keskuudessa. Asetimme tutkimuskysymykset selvittääksemme kokemuksia sateenkaariasiakkaiden kohtaamisesta, millaista oli järjestetyn sateenkaarikoulutuksen anti sekä ajatuksia siitä, tulisiko vastaavanlaista sateenkaarikoulutusta hyödyntää laajemmin sosiaali- ja kirkon aloilla.

Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme keskittyy siihen, miten sateenkaariasiakas kohdataan sosiaalialan ympäristöissä. Tätä aihetta käsitteli myös teema-haastattelun toinen osa. Yhtenä merkittävänä ja ennalta odotettuna tuloksena oli työntekijöiden ajatus samanarvoisesta kohtaamisesta. Sosiaalihuollon ammattieettisissä ohjeissa tuodaan esille ammattilaisen asema yhdenvertaisuuden mahdollistajana ja asiakkaiden kokonaisvaltaisessa huomioimisessa (Talentia, 2017). Voidaankin todeta, että haastatteluiden perusteella ammattilaisten ajatukset ammattilaisten velvollisuuksista ja eettisestä kohtaamisesta noudattivat edellä mainitun ohjeistuksen sisältöjä.

Kohtaamisesta puhuttaessa työntekijät käyttivät sanoja samanarvoinen, kunnioitettava ja sensitiivinen. Nämä sanat kuvaavat työntekijöiden mielestä kaikkien asiakkaiden kohtaamisia riippumatta heidän taustastaan. Samankaltaisia sanoja käyttävät myös sateenkaariasiakkaat hyvästä kohtaamisesta Kerppolan (2020) sateenkaarivanhempien osallisuutta lapsi- ja perhepalveluissa koskevassa tutkimuksessa. Kuitenkin tutkitusti sateenkaari-ihmisten kokemukset palveluissa eivät ole aina kunnioittavia, samanarvoisia tai sensitiivisiä (mm. Hästbacka & Sirén,

2017; Aarnio ym., 2020; Jämsä 2008). Huonojen palvelukokemusten voidaan ajatella johtuvan ammattilaisten tietotaidon puutteista ja ennakkoluuloista. Positiivista on kuitenkin huomata, että tutkimuksemme perusteella sateenkaariasiakkaiden kohtaamista on mietitty paljon ja ammattilaisilla vaikuttaa olevan siihen hyvät lähtökohdat.

Toinen asiakaskohtaamista koskeva tulos liittyi oletuksien tekemisen välttämiseen. Työntekijät näkivät tärkeänä, että asiakaskohtauksissa ammattilainen ei tee oletuksia koskien esimerkiksi asiakkaan seksuaalisuutta, sukupuolta, parisuhdetta tai perhetaustaa. Olettamusten haitallisuutta sateenkaariasiakkaiden näkökulmasta on esitetty myös aiemmissa tutkimuksissa (mm. Jämsä, 2008). Kerppolan (2020, s. 97) tutkimuksessa tuodaan esiin, että neutraaleilla sanavalinnoilla oli sateenkaarivanhempien mukaan palveluiden osallisuuden kannalta merkitystä. Myös tässä tutkimuksessa sanavalinnoilla nähtiin vahva yhteys kunnioittavaan ja sensitiiviseen kohtaukseen. Voidaankin tulkita, että haastattelujen perusteella osalla ammattilaisista on jo hyvä käsitys siitä, miten sateenkaariasiakkaat tahtovat tulla kohdatuiksi.

Tuloksista käy ilmi, että työntekijät olivat jääneet pohtimaan palveluiden saavutettavuutta sateenkaariasiakkaiden näkökulmasta. Palvelut itsessään nähtiin sopivan kaikenlaisille asiakkaille, mutta palveluiden ei välttämättä nähty olevan kutsuvia kaikille. Pohdinta keskittyi paljolti markkinointiin ja palveluiden kutsuvuuteen liittyviin asioihin. Aiemmassa tutkimuksessa on todettu, että julisteet ja ulkoinen markkinointi ovat keinoja, joilla palveluissa voidaan lisätä moninaisuutta niin, että se ei jää yhden työntekijän toimien varaan (Hästbacka ja Sirén, 2017, s. 95—96). Myös tässä tutkimuksessa haastateltavat antoivat kuvan siitä, että saattoivat olla kollegojaan keskimääräistä kiinnostuneempia sateenkaari- ja yhdenvertaisuusaiheista. Voidaankin ajatella, että onnistuessaan moninaisuuden lisääminen ja palveluiden saavutettavuus on koko työyhteisön yhteinen tavoite.

Hästbacka ja Sirén (2017) esittivät teoksessaan, että sateenkaarinuorten negatiivisten palvelukohtaukokemusten taustalla on usein työntekijöiden asenteet. Yhtenä tällaisena asenteena mainittiin sosiaalialalla tyypillinen ammatillisuuteen ja osaamiseen luottaminen. Myös tässä tutkimuksessa tuli esille haastattelun eri

osissa, kuinka työntekijät saattoivat olettaa, että sosiaalialan ammattilaiset jakavat yhteisen ajatusmaailman. Ajateltiin, että sosiaalialan ammattilaiset ovat suvaitsevaisia ja hyväksyvät erilaisuutta. Vaikka asia olisikin näin, pidämme tärkeänä, että työyhteisössä käydään aktiivista keskustelua arvoista ja ammatillisuudesta.

On myös tärkeää huomioida suvaitsevaisuuden ja erilaisuuden hyväksymisen riskiiriittaisuus liittyen yhdenvertaisuuteen ja sen toteutumiseen. Suvaitsevaisuus sanana ja käsitteenä on hierarkkinen, jolloin valtaväestöön kuuluva määrittää ja sieittää vähemmistöön kuuluvaa. Suvaitsevaisuudella voidaan siis hyvistä aikeista huolimatta toiseuttaa ja määrittää toinen alempiarvoiseksi. (Suurpää, 2002, s. 52–54 s. 64.) Ammattilaisten on myös tärkeää muistaa, ettei ammatillisuus ja osaaminen ole koskaan valmista, ja että on osa ammatillisuutta myöntää tarvitsevana lisätietoa tai koulutusta.

Tuloksista kävi ilmi oletus siitä, että sosiaalialan ammattilaisilla on tietoa sateenkaariaiheista, vaikka näiden teemojen sisällyttäminen ammattikoulutukseen ei tois- taiseksi ole ollut pakollista. Yleistiedon lisäksi kuitenkin ammattilainen voi tarvita lisätietoa tässäkin työssä esitellyistä erityispiirteistä ja -tarpeista (Väisänen, 2020). On kuitenkin tuotu esille, että lähtökohtaisesti ammattilaisen avoimuus ja samanarvoinen kohtaaminen riittävät luomaan sateenkaariasiakkaille hyvän palvelukokemuksen (mm. Kerppola, 2020). Omaan ja työtovereiden ammatillisuuteen ja osaamiseen luottaminen sokeasti voi estää ammatillisuuden kehittymistä ja lisätiedon hankkimista. Kuitenkin sosiaalialan ammattilaisella, joka pyrkii toimimaan ammattieettisesti, on jo perusta hyvälle kohtaamiselle, oli kyseessä sitten kuka tahansa asiakas.

Toisella tutkimuskysymyksellä pyrimme selvittämään Ensi- ja turvakotien liiton ja Perhesuhdekeskuksen järjestämän sateenkaarikoulutuksen antia siihen osallistuneille työntekijöille. Tuloksissa yhdistimme koulutukseen antiin myös paljon puhuttaneet ammattilaisten sateenkaariaiheiset koulutus- ja tiedontarpeet. Erityisesti sukupuolen moninaisuuden teemoista kaivattiin lisätietoa ja uskottiin, että koulutus liittyen näihin teemoihin olisi hyödyllinen monille ammattilaisille.

Tuloksissa toimme esille, että koulutusta puolestaan ei nähty kovin tarpeelliseksi seksuaalisuuteen, terminologiaan tai perustietoihin liittyen.

Tärkeänä tuloksena tutkimuksemme tarkoituksen kannalta oli se, että sateenkaarikoulutus nähtiin yksimielisesti hyvänä ja uskottiin, että koulutusta ei voi olla liikaa. Parhaana antina koulutuksesta mainittiin erityispiirteisiin liittyvät koulutus-teemat. Erityispiirteet, joita aineistosta kävi ilmi, olivat väkivalta, onnellisuusmuuri sekä vähemmistöstressi. Erityispiirteiden ymmärtämisen tärkeyttä on korostettu monissa tässäkin työssä esitellyissä teoksissa (mm Jämsä, 2008; Hästbacka & Sirén, 2017; Lahti ym., 2020). Usein kuitenkin erityispiirteiden olemassaolon korostaminen on joko tutkijan perspektiivistä nostettu tai sateenkaari-ihmisten itsensä esille tuomaa. Tässä tutkimuksessa ammattilaiset toivat itse esille, että sateenkaarikoulutuksen mieleenpainuvien sisältö koski juuri erityispiirteitä. Voidaan siis ajatella, että erityispiirteiden käsittelyn sisällyttäminen sateenkaariaiheiseen koulutukseen on perusteltua ja tarpeellista.

Lisäksi ennalta odottamattomana tuloksena oli se, että koulutuksen uskottiin olevan merkityksellinen yksittäisten työntekijöiden lisäksi koko työyhteisölle. Kuten aiemmin mainittiin, on koko työyhteisön käsissä, ovatko palvelut saavutettavia ja kokevatko sateenkaarevat asiakkaat itsensä tervetulleiksi. Se, että sateenkaari-koulutus koettiin keinona aloittaa työyhteisössä yhteinen dialogi sateenkaarevuuteen ja saavutettavuuteen liittyen on merkittävää. Koulutuksen avulla aiheista kiinnostuneet työntekijät voivat jakaa kiinnostustaan ilman, että se otetaan pelkkänä yksilön omana mielipiteenä.

Koulutus nähtiinkin yleisesti ottaen sellaisena, jonka työntekijät toivoivat myös muiden työyhteisön jäsenien käyvän. Olennaisena tuloksena oli se, että koulutus todella koettiin hyödyllisenä ja ajateltiin, että sen tarjoamasta annista olisi hyötyä myös muille. Osallistujat olivat tyytyväisiä Perhesuhdekeskuksen tapaan toteuttaa sateenkaarikoulutus. Uskottiin kyseisen koulutuksen tai samankaltaisen koulutuksen voivan soveltua myös jatkossa sote-alan ammattilaisten kouluttamiseen.

Kolmantena tutkimuskysymyksenä oli tarkoitus saada selville, onko vastaavanlaista sateenkaarikoulutusta tarpeen soveltaa laajemminkin sosiaali-, ja kirkon

aloilla. Tuloksista ilmeni, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyvä koulutus koettiin tarpeellisena niin sosiaali- kuin kirkon alalla ja täydennyskoulutuksen nähtiin tukevan tätä. Tärkeimpänä löydöksenä oli lähes yksimielinen näkemys siitä, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyvä koulutus tulisi rakentaa osaksi sosiaali- ja kirkon alan ammattilaisten pohjakoulutusta.

Sateenkaariaiheisen koulutuksen liittäminen sosiaalialalle opiskelevien pohjakoulutukseen koettiin olevan tehokasta ja mahdollistavan yhteneväiset valmiudet kohdata seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvia ihmisiä. Väisäsen (2020, s. 254) artikkelissa sateenkaariasiakkaat toivovat ammattilaisten ajantasaista osaamista liittyen sateenkaareviin pari- perhe- ja monisuhteisiin. Voisi ajatella, että pohjakoulutukseen liitetty sateenkaarikoulutus mahdollistaisi mutta yhtä lailla edellyttäisi tulevilta sosiaalialan ammattilaisilta valmiuksia ja taitoa kohdata sateenkaariasiakkaita. Tämä voisi mahdollisesti tuoda myös rakenteellista muutosta sosiaalialan työympäristöihin ja työtapoihin, eikä sateenkaariasiakkaiden tarvitsisi ennen palveluihin hakeutumista pohtia sitä, saavatko laadukasta ja asiantuntevaa palvelua.

Sateenkaarikoulutuksen lisääminen kirkon alan pohjakoulutukseen synnytti haastateltujen suunnalta enemmän syvällisempää pohdintaa ja keskustelua. Tutkimustuloksissa tuli esille, että sateenkaarikoulutus ja siihen liittyvä osaaminen koettiin tärkeänä osana kirkontyöntekijän ammattitaitoa. Tuloksista nousi pohdintaa siitä, onko kirkko ja kirkon toiminta saavutettavia sateenkaari-ihmisille. Kuten tutkimustuloksissa, myös aiemmin tässä työssä on mainittu, että seurakuntien sateenkaaritoiminta kuten sateenkaarimessut painottuvat suurimpien seurakuntien yhteyteen (Sateenkaariyhdistys Malkus, i.a.; Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.-e; Espoon seurakunnat, i.a). Onko kirkko ja kirkon, sekä seurakuntien toiminta siis saavutettavaa kaikille sateenkaari-ihmisille, riippumatta siitä missä päin Suomea asuu? Voisiko kirkonalan pohjakoulutukseen kuuluva sateenkaarikoulutus lisätä kirkon ja seurakuntien saavutettavuutta sateenkaari-ihmisille, jotka eivät asu suurten seurakuntien yhteydessä?

Tuloksista ilmeni myös, että kirkon ja hengellistä työtä tekevien erityisosaamisena voisi olla mahdollisen korjaavan kokemuksen tarjoaminen hengellistä

väkivaltaa kohdanneelle sateenkaari-ihmiselle. Evankelisluterilaisen kirkon selvityksessä sateenkaarinuorten hyvinvoinnista (2021) mainitaan, että vanhempien lisäksi uskonnollisten yhteisöjen jäsenten ja työntekijöiden negatiivisella suhtautumisella on suuret vaikutukset seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvien nuorten mielenterveyteen. Selvityksessä sateenkaarinuorten hyvinvoinnista ehdotetaan vanhempien ja perheiden kääntyvän sateenkaariasioista osaavien kirkon työntekijöiden puoleen, jos sateenkaariteema mietityttää.

On tärkeää, että kirkossa on selvitetty sateenkaarinuorten hyvinvointia ja siihen positiivisesti ja negatiivisesti vaikuttavia tekijöitä. Kuitenkin uskonnollisessa auktoriteettiasemassa olevilta ja teologisen koulutuksen saaneilta henkilöiltä sateenkaari-ihmiset voivat kokea tukahduttavaa ja heidän identiteettiinsä liittyvää muutostyrittämistä. (Sammallahti & Ingman, 2021a.) On siis syytä kysyä, kuinka riittävästi pidetään sitä, että vain osa kirkon työntekijöistä on perehtynyt seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuteen sekä niihin liittyviin erityispiirteisiin? Muun muassa Malkuksen (2019) kyselyssä kirkon perheasiain neuvottelukeskukseen sateenkaariasiaakkaat toivoivat ammattilaisten kouluttautumista sateenkaariteemaan. Lisäksi Porkan ja kumppaneiden (2023) artikkelissa todetaan, että lisäkoulutusta toivovat kirkon kasvatustyöntekijät ovat niitä, jotka muun muassa käsittävät sukupuolen laajemmin. Ne työntekijät, joilla on perinteinen sukupuolikäsitys eivät taas koe lisäkoulutusta tarpeellisena. Tarkasteltuna edellä mainittujen tutkimusten ja selvitysten valossa, sateenkaariaiheisen koulutuksen lisääminen kirkon alan pohjakoulutukseen voisi tuoda muutosta niin osaamiseen kuin asenteisiin myös uskonnollisen instituution tasolla.

8.2 Eettisyys ja luotettavuus

Halusimme tehdä opinnäytetyön aiheesta, joka on mielestämme merkityksellinen. Meille oli myös tärkeää, että työ tukee työelämää sekä etenkin asiakkaiden hyvinvointia. Sateenkaarevuus ilmiönä ja sen huomioiminen erilaisissa sosiaalialan palveluissa oli mielestämme tällainen aihe. Aiemman tutkimuksen valossa myös selvisi, että sateenkaarevien ihmisten kohtaamista sosiaalipalveluissa on tutkittu jonkin verran, mutta ammattilaiset kokevat vielä tarvitsevänsä aiheesta

lisätietoa. Väkivaltatyössä sukupuolittuneisuuden käsitteet ja vähäinen sateenkaarevissa perheissä tapahtuvan väkivallan tilastointi lisäävät opinnäytetyömme aiheen tärkeyttä.

Pyrimme valitsemaan työn aiheeksi sellaisen teeman, josta pystymme tehdä luotettavan kokonaisuuden. Sateenkaari aiheella on kuitenkin myös henkilökohtainen puoli, jonka takia koemme sen tärkeäksi ja tunteita herättäväksi. Tämän takia objektiivisuuteen on kiinnitettävä työn aikana erityisesti huomiota. Rescherin (1997) mukaan kuitenkin täydellistä objektiivisuutta ei voida saavuttaa, koska kaikki ihmisen tuottama tieto on osittain vääristynyttä (Haarakallio, 2019). Objektiivisuuteen pyrimme kiinnittämään huomiota työn eri vaiheissa.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen liittyvään kokonaisuuteen kuuluu tutkimuksen uskottavuus, luotettavuus ja eettisyys. Uskottavuuteen liittyy se, kuinka tutkimuksen kohteena olevat henkilöt ja muut ihmiset luottavat aineiston asianmukaiseen keräämiseen ja huolelliseen analysointiin. Luotettavuudella puolestaan tarkoitetaan sitä, että tutkija on käyttänyt oikeita ja perusteltuja menetelmiä tutkimusongelman ratkaisemiseksi ja tutkimuksen toteuttamiseksi. (Juuti & Puusa, 2020, s.175.) Tässä työssä pyrimme luotettavuuteen työskentelyprosessin läpinäkyvyydellä. Pyrimme työn eri vaiheissa kuvaamaan mahdollisimman tarkasti, mitä menetelmiä aineiston käsittelyssä on käytetty ja miten tulokset on muodostettu.

Konkreettisesti työskentelyn aikana pidimme huolta luotettavuudesta seuraavin keinoin. Haastattelukysymysten asettelussa otimme huomioon, että kysymykset eivät olleet johdattelevia tai pyrkineet väittämään asioita. Loimme haastattelukysymyksistä useita kymmeniä eri versioita, joista konsultoimme sekä ohjaavia opettajia että yhteistyötahoja. Objektiivisuuteen pyrimme haastatteluvaiheessa niin, että kommentoimme vastauksia mahdollisimman vähän sekä kysyimme tarkentavia kysymyksiä vain harkiten ja tarvittaessa. Haastatteluaineiston käsittelyssä kuten litteroinnissa ja analyysissä pyrimme välttämään oletuksien tai aineistosta ylimääräisten tulkintojen tekemistä.

Kun aineistonkeruun menetelmänä on haastattelu, vaikuttaa niin haastattelija kuin kokonaistilannekin haastateltavan kertomaan. Tutkija tekee haastattelusta tulkintoja ja luotettavuutta lisää, kun haastattelujen aikana ja jälkeen pystytään varmistamaan keskusteluista ilmenneiden asioiden yhtenäinen ymmärrys. (Aaltio & Puusa, 2020, s. 183–184.) Haastattelun tapahtuessa Teams –sovelluksen kautta etäyhteydellä, on vuorovaikutustilanne erilainen, kuin lähikontaktissa haastatellessa. Haastattelun aikana on tärkeää luoda luottamuksellinen ilmapiiri haastateltavan ja haastattelijan välille ja tarkistaa haastattelukysymysten selkeä ja ymmärrettävä muoto (Puusa, 2020, s. 108). Etäyhteyksin toteutettava haastattelu loi omat haasteensa, mutta koimme luottamuksen syntyneen haastattelujen aikana. Tuimme haastateltavan ymmärrystä esittämällä haastattelukysymykset myös kirjallisena Teams-sovelluksen chat-ominaisuudessa haastattelun aikana.

Teemahaastattelun haasteena ja vahvuutena on ennalta asetetut teemat. On todennäköistä, että teemahaastattelussa haastateltava pyrkii antamaan vastauksia, joiden uskoo olevan olennaisia tai ”oikein” tutkimuksen kannalta (Alasuutari, 2011, s. 149). Tämän voikin ajatella osittain toteutuneen tutkimuksessamme, jossa käsittelemme suhteellisen herkkiä aiheita. Haastateltavat ovat voineet kysymysten asettelun tai yleisesti aiheen perusteella pyrkiä vastaamaan mahdollisimman neutraalisti. Tämä selittäisi myös haastateltavien vastausten samankaltaisuuksia.

Aineiston analyysiin kuuluu myös luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviä näkökulmia. Laadullisen aineiston analyysissä käytetty teemoittelu auttaa tutkijaa jakamaan aineistoa pienempiin osiin ja muodostamaan johtopäätöksiä. Eli tutkijana muodostimme aineistosta oman arviomme mukaan ala- ja yläkategorioita. Kategorioihin nostetut teemat pohjautuivat siis pitkälti tutkijan itsensä tekemiin tulkitoihin, mikä luo oman riskinsä tutkimukselle. (Puusa, 2020, s.152–153.) Tämän takia oli tärkeää tutustua aineistoon huolellisesti, jotta pystyimme välttämään mahdollisimman hyvin virheellisten tulkintojen tekemisen ja luomaan koko aineistoa kuvaavia kategorioita.

Tutkimuksen eettisyyteen liittyy myös asioita, kuten tutkimukseen osallistuvien ihmisten ja organisaation suostumus, sekä ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden

kunnioittaminen. Osallistuminen tutkimukseen on aina vapaaehtoista ja tutkimuksesta voi vetäytyä pois myös kesken prosessin. Tutkimukseen osallistuvan ihmisen yksityisyys on aina suojattava ja oleellista on, että henkilötietoja kerätään mahdollisimman vähän. (Vilkkä, 2021, luku Aineiston eettiset lähtökohdat.) Tutkimuksen eettisyydestä pidimme tarkasti huolta koko prosessin ajan. Organisaation suostumuksen saimme Ensi- ja turvakotien liitolta hyväksyttynä tutkimuslupana. Haastattelutilannetta ennen allekirjoitimme kunkin osallistujan kanssa suostumuslomakkeen sekä haastattelutilanteessa kerroimme, että haastattelun voi keskeyttää missä tahansa vaiheessa. Pyrimme myös olemaan läpinäkyviä haastateltaville, eli tarjosimme mahdollisuuden esittää kysymyksiä tutkimukseen liittyen.

Osallistujien yksityisyydestä pidimme huolta poistaen aineistosta kaikki yksilöivät tiedot ja valitsimme otteita, joista haastateltavia ei pysty tunnistamaan. Haasteena tässä oli osallistujien vähäinen määrä. Tietosuojan vuoksi tallensimme haastattelumateriaalit ja litteroidut aineistot ainoastaan tietokoneen työpöydälle, ja tiedonsiirron hoidimme muistitikkuja käyttäen. Lisäksi nauhoitetusta tai litteroidusta aineistosta ei käy missään vaiheessa ilmi osallistujan henkilöllisyyttä. Aineisto tuhotaan työn valmistumisen jälkeen. Pidimme myös huolta, että haastatteluihin osallistuneet tiesivät aineistoon liittyvät tietosuojakäytänteet ja yksityisyysensuojasta.

Yhtenä tuloksiin vaikuttavana tekijänä voidaan pitää aineiston pientä kokoa. Aineisto koostu yhteensä neljästä haastattelusta. Laadullisena tutkimuksena toteutetussa opinnäytetyössä ei kuitenkaan voida aineiston kokoa pitää kovinkaan merkittävänä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 98). Tulimme itse siihen lopputulokseen yhteistyötahon kanssa, että aineisto on riittävä ja pystymme saamaan huomionarvoisia tuloksia. Lisäksi haastatteluun valikoitui osallistujiksi sellaisia henkilöitä, jotka olivat osallistuneet Perhesuhdekeskuksen sateenkaarikoulutukseen ja ilmoittivat itse olevansa kiinnostuneita osallistumaan haastatteluun. Tutkimukseen valikoitui siis haastateltavia heidän oman kiinnostuksensa perusteella. Tästä voi seurata eräänlainen vääristymä tuloksissa. Voidaan spekuloida, että mikäli osallistujat olisivat valikoituneet sattumanvaraisesti, tulokset olisivat voineet olla erilaisia.

Keskitymme opinnäytetyössä tutkimaan sateenkaarikoulutusta ja ammattilaisten tiedontarpeita. Aineistomme koostuu työntekijöiden haastatteluista ja peilaamme tuloksia aiempaan tutkimukseen. Kuitenkaan itse sateenkaariasiakkaita ei ole tutkimuksessa osallistettu. Työn haasteena onkin, että asiakasryhmän eli sateenkaari-ihmisten ääni jää kuulumattomiin ja jopa unohtuu. Vaikka tarkoituksena on selvittää, millaista sateenkaarikoulutusta sosiaali- ja kirkon aloille tarvitaan, ja mitä sen toivotaan ammattilaisten näkökulmasta sisältävän, voisi sateenkaarevilla asiakkailla olla tärkeitä näkökulmia aiheeseen. Toisaalta tässä työssä on esitely muita asiakasnäkökulmasta tehtyjä tutkimuksia ja pyrimme tällä työllä vastaamaan erilaiseen tutkimusongelmaan.

8.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön toteuttaminen on mahdollistanut meille uudenlaisen tavan hyödyntää opinnoissa oppimiamme taitoja. Lisäksi opinnäytetyön prosessin toteuttaminen on avannut meille uudella tavalla näkemyksen sosiaalialan tutkimuskentälle. Sosiaalialan osaamisedellytyksissä painotetaan muun muassa sosiaalialan eettistä osaamista sekä kriittistä ja osallistavaa yhteiskuntaosaamista (Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto, 2016). Näiden lisäksi diakoniatyöntekijän kompetensseihin lukeutuu kirkollinen vaikuttaminen ihmisten elinolosuhteiden ja hyvinvoinnin parantamiseksi, sekä kristilliseen ihmiskäsitykseen ja lähimmäisen rakkauteen perustuvan ihmisarvon puolustaminen (Diak, 2016). Opinnäytetyön avulla olemme päässeet syventymään yhteiskunnan sekä sosiaali- ja kirkonalan kentillä vallitseviin epäkohtiin ja pyrkineet työllämme edistämään yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Olemme päässeet lisäämään tietoa tärkeästä aiheesta, ja näin myös mahdollisesti vaikuttamaan yhteiskunnallisiin epäkohtiin.

Opinnäytetyön prosessi on täydentänyt ammatillista osaamistamme olennaisesti. Sosiaalialan osaamisedellytyksiin kuuluu oleellisesti tutkimuksellinen kehittäminen ja innovaatio-osaaminen sekä työn laadun, tulosten ja vaikutusten arvioiminen, (Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto, 2016).

Työssämme olemme erityisesti pyrkineet tuottamaan lisää tietoa hyvinvoinnin edistämiseksi, jatkuvasti sitä arvioiden. Tutkimuksen toteuttaminen antoi valmiuksia osallistua myös jatkossa sosiaalialan kehittämis- tai tutkimustyöhön. Tutkimusprosessin aikana olemme saaneet kokemusta verkostotyöskentelystä ja ymmärtäneet paremmin ammatillisen yhteistyön käytäntöjä. Lisäksi tutkimuksen toteuttaminen on ollut tehokas tapa ymmärtää tutkimusprosessin luonnetta ja monimutkaisuutta.

Opinnäytetyössä olemme päässeet hyödyntämään aiemmilta opintojaksoilta oppimiamme tietoja ja taitoja. Olemme kehittyneet asiatekstin kirjoittamisessa sekä laajojen kokonaisuuksien hallinnassa. Olennaisena osana työskentelyssä on ollut opinnäytetyön tekijöiden välinen yhteistyö ja vuorovaikutus. Olemme toimineet prosessin aikana toisillemme kannustajina sekä kriitikkoina. Tutkimuksen toteuttamistakin tärkeämpänä näemme yhteistyötaitojen kehittämisen opintojen aikana. Pitkä prosessi on ollut opettavainen ja sen todellista vaikutusta ammatilliseen osaamiseemme on vaikea vielä edes hahmottaa kokonaisuudessaan. Olemme erityisen kiitollisia Ensi- ja turvakotien liitolle antoisasta yhteistyöstä, joka mahdollisti meille mielenkiintoisen opinnäytetyön toteuttamisen tärkeässä ympäristössä.

Tutkimuksellamme pyrimme vastaamaan muun muassa Hästbackan ja Sirénin (2017, s. 112) esittämiin jatkotutkimustarpeisiin liittyen ammatillaisen koulutustarpeisiin. Tämän tutkimuksen tuloksista nousee muutamia ehdotuksia jatkotutkimukselle. Sosiaali-, terveys-, kasvatus- ja kirkon alojen koulutukseen on kaivattu sateenkaariaiheista koulutusta. Jatkotutkimuksen kohteeksi ehdotammekin sateenkaariaiheisen koulutuksen sisällyttämistä muun muassa sosionomi (AMK), sosionomi (AMK) diakoniatyö, sosionomi (AMK) kirkon nuorisotyö sekä eri kasvatusalojen koulutukseen. Tutkimuksella voitaisiin selvittää, saadaanko ammattikorkeakoulutukseen sisällytetyn sateenkaariaiheisen koulutuksen tarpeellisuudesta saman suuntaisia tuloksia kuin tässä tutkimuksessa.

LÄHTEET

- A 912/1992 Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista
9.10.1992/912. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920912>
- Aarnio, K., Kallinen, K., Kylmä, J., Solantaus, T., & Rotkirch, A. (toim.).
(2017). *Sateenkaariperheiden lasten ja nuorten hyvinvointi ja kokemukset*. [Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 62/2017]. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos. <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/11/fa6803ca-sateenkaariperheiden-lapset-ja-nuoret.pdf>
- Aarnio, K., Kylmä, J., Solantaus, T., & Rotkirch, A. (2017). *Sateenkaariperheiden lasten ja nuorten hyvinvointi ja kokemukset*. Väestöliitto. <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/11/fa6803ca-sateenkaariperheiden-lapset-ja-nuoret.pdf>
- Aarnio, K., Kylmä, J., Solantaus, T., & Rotkirch, A. (2018). *Sateenkaariperheiden vanhemmat. Kokemuksia lasten hyvinvoinnista, perhesuhteista ja tuen saannista*. Väestöliitto. http://vaestoliitto-fi-directo.fi/@Bin/ec5979af319784f555e04306dbe818b3/1633884837/application/pdf/8124269/Sateenkaariperheiden_vanhemmat_nettiin.pdf
- Aarnio, K., Lahti, A., Kerppola, J., & Moring, A. (2020a). Johdanto: Moninaisia perheitä ja läheisiä sateenkaaren alla. Teoksessa A. Lahti, K. Aarnio, A. Moring, & J. Kerppola. (toim.), *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla*. (s. 9–30). Gaudeamus.
- Aarnio, K., Moring, A., Kerppola, J., & Lahti, A. (2020b) Lopuksi. Teoksessa A. Lahti, K. Aarnio, A. Moring, & J. Kerppola. (toim.), *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla*. (s. 275–279). Gaudeamus.
- Alanko, K. (2014). *Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa?* Nuorisotutkimusseura. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/sateenkaarinuori.pdf>
- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Vastapaino.

- American Medical Association. (2019). *LGBTQ change efforts* (“conversion therapy”). <https://www.ama-assn.org/system/files/2019-12/conversion-therapy-talking-points.pdf>
- Balik, A., Hurrem, C., & Bilgin, H. (2021). Experiences of Minority Stress and Intimate Partner Violence Among Homosexual Women in Turkey. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(19–20), 8984–9007. <https://doi.org/10.1177/0886260519864371>
- Brown, T. N. T., & Herman, J. L. (2015). *Intimate partner violence and sexual abuse among LGBT people. A review of existing research*. The Williams Institute. <https://williamsinstitute.law.ucla.edu/wp-content/uploads/IPV-Sexual-Abuse-Among-LGBT-Nov-2015.pdf>
- Eira, M., & Nevalainen, S. (2019). *Täällä sateenkaaren alla. Sateenkaariperheiden vanhempien, opettajien sekä opiskelijoiden näkökulmia sateenkaariperheen ja koulun välisestä yhteistyöstä* [Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/66780/Nevalainen_Eira_gradu.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Ensi- ja turvakotien liitto. (24.8.2021). Koulutussarja sateenkaarevien perhe- ja läheissuhteiden tukemiseksi. Saatavilla 4.12.2021 <https://ensijaturvakotienliitto.fi/koulutussarja-sateenkaarevien-perhe-ja-laheissuhteiden-tukemiseksi/>
- Ensi- ja turvakotien liitto. (i.a.-a). *Tietoa liitosta*. Saatavilla 24.10.2021 <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tietoa-liitosta/>
- Ensi- ja turvakotien liitto. (i.a.-b). *Tunnista väkivalta*. Saatavilla 6.12.2021 <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/perhe-ja-lahisuhdevakivalta/tunnista-vakivalta/#vaikutukset-lapset-nuoret>
- Ensi- ja turvakotien liitto. (i.a.-c). *Työmme lukuina*. Saatavilla 6.12.2021 https://ensijaturvakotienliitto.fi/vaikuta-yhteiskuntaan/tyomme_lukuina/
- Espoon seurakunnat. (i.a.). *Sateenkaaritoiminta*. Saatavilla 5.8.2022 <https://www.espoonseurakunnat.fi/tule-mukaan/sateenkaaritoiminta>
- FRA. (2013). *EU LGBT survey. European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey. Results at a glance*. European Union Agency

- for Fundamental Rights. https://fra.europa.eu/sites/default/files/eu-lgbt-survey-results-at-a-glance_en.pdf
- Gates, G. J. (2011). *How many people are lesbian, gay, bisexual, and transgender?*. The Williams Institute. https://williamsinstitute.law.ucla.edu/wp-content/uploads/How-Many-People-LGBT-Apr-2011.pdf?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=fi&_x_tr_hl=fi&_x_tr_pto=nui,op,sc
- Göthoni, R., Helosvuori, R., Kuusimäki, K., & Puuska, K. (toim.). (2012). *Kantakaa toistenne kuormia: diakoniatyön perusteet ja käytäntö*. Kirjapaja.
- Günther, K., Hasanen, K., & Juhila, K. (i.a). Johdanto: Analyysi ja tulkinta. Teoksessa J. Vuori. (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulkinta/>
- Haarakallio, T. (2019). *Objektiivisuus luonnontieteissä ja ihmistieteissä* [Pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto]. https://www.utu-pub.fi/bitstream/handle/10024/146909/Haarakallio_Tuuli_Eveliina_opinnayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hakulinen, T., Onwen-Huma, H., Varsa, H., Pulkkinen, P., & Sandt, M. (2017). *Sukupuolten tasa-arvo neuvolan asiakastyössä. Opas vanhempien ja lasten tukemiseen sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta*. [Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:13]. Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3966-0>
- Hakulinen, T., Riihonen, R., Laajasalo, T., Järvilehto, V., Keiski, P., Koulu, S., Nikupeteri, A., Korpilahti, U., Muukkonen, T., Paavilainen, E., & Säävälä, M. (26.11.2019). Lähisuhdeväkivalta perheessä lapsen ja nuoren näkökulmasta. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, S. Jokela, V.M. Nummi, & P. Lillsunde (toim.), *Väkivallaton lapsuus: Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025* (s.188–235). Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>

- Hansen, S., Sams, A., Jäppinen, M., & Latvala, J. (2016). *Kunniakäsitykset ja väkivalta: Selvitys kunniaan liittyvästä väkivallasta ja siihen puuttumisesta Suomessa*. Ihmisoikeusliitto. https://ihmisoikeusliitto.fi/wp-content/uploads/2016/06/Kunniak%C3%A4sitykset-ja-v%C3%A4kivalta_B5_netti-002.pdf
- Harris, H., Yancey, G., Timbers, V.L., & Cole, C. (2019). LGBTQI+ and Christian? Who decides? *Journal of Religion & Spirituality in Social Work: Social Thought*, 39(4), 452—473. <https://doi.org/10.1080/15426432.2020.1802392>
- Hästbacka, N., & Sirén, I. (2017). "Ehkä ne on senkin takia ollu hiljaa" Ammattilaisen valmiudet kohdata sateenkaarinuoria ja huomioida moninaisuutta päihde- ja mielenterveystyössä. Nuorisotutkimusseura.
- Heikkinen, A. (toim.). (2017). *Arki, arvot ja etiikka: Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet*. Talentia Ry. <https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>
- Hietava, E. (2019). "En mä koe, että mä oon turvassa kirkossa" -seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien yksinäisyyskokemukset ja selviytyminen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. [Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201908293371>
- Hurtig, J., & Linjakumpu, A. (2020). *Kirkko ja hengellisen väkivallan ratkaisu*. Suomen evankelisluterilaisen kirkon julkaisuja. https://evl.fi/documents/1327140/0/raportti__pakattu.pdf/45bdf887-4f22-995d-0275-d361891bbe95?t=1606887683311
- Hyrck, M. (2011). Inhimillinen seksuaalisuus jumalallisena ongelmana. Teoksessa L. Tuovinen, O. Stålström, J. Nissinen, & J. Hentilä. (toim.), *Saanko olla totta? Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus*. (191–205). Gaudeamus.
- Iivanainen, A. (2021). *Isä meidänkin: sateenkaari-ihmisten kohtaama hengellinen väkivalta*. Bod.
- Jämsä, J. (2012). Millainen perhe on "oikea"? Teoksessa E. Korhonen, S. Nazarenko, & R. Närhi. (toim.), *Kahdeksan kysymystä tasa-arvosta ja seksuaalisuudesta*. (s.19). Väestöliitto.

- Jämsä, J. (toim.). (2008). *Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville*. PS-kustannus.
- Järviö, N. (2013). *Queer-teologian evankelis-luterilainen mahdollisuus*. Helsingin yliopisto. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/298962/Queer_teologian_evankelis_luterilainen_m.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Järviö, N. (2020). Tietoisku: Intersektionaalisuus perhe- ja läheissuhteiden tutkimuksessa. Teoksessa A. Lahti, K. Aarnio, A. Moring, & J. Kerppola. (toim.), *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla*. (s. 109-114). Gaudeamus.
- Jaskari, O., & Keski-Rahkonen, A. (2021). Vähemmistöstressi uhkana seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen terveydelle. *Suomalainen lääkäriseura Duodecim*, (17) 2021. <https://www.duodecimlehti.fi/duo16384>
- Jokela, S., Luopa, P., Hyvärinen, A., Ruuska, T., Martelin, T., & Klemetti, R. (2020). *Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointi Kouluterveyskyselyn tuloksia 2019* [Työpöpaperi 38/2020]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140742/URN_ISBN_978-952-343-580-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Juva, M. (2003). Suomen kirkko seksuaalisen murroksen vuosina 1944–2002. Teoksessa M. Nissinen, & L. Tuovinen. (toim.), *Synti vai siunaus: homoseksuaalit, kirkko ja yhteiskunta*. (s. 23–32). Kirjapaja.
- Kärnä, T. (11.3.2021). *Suomen psykiatriayhdistyksen kannanotto eheytysterapioihin*. https://www.psy.fi/blogit_ja_kannanotot/suomen_psykiatriayhdistyksen_kannanotto_eheytysterapioihin.1313.blog
- Karvinen, M., & Venesmäki, E. (2019). *Tilaa moninaisuudelle! Opas seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuuden edistämiseen*. <https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/14323821/HLBTI-opas+viranomaisille/9175485d-682f-5b16-674e-4fe407024ade/HLBTI-opas+viranomaisille.pdf>
- Kettunen, P. (2011). *Kätetty ja vainottu: Suomalainen hengellinen häpeä*. Kirjapaja.
- Kettunen, P. (2014). *Häpeästä hyväksyntään*. Kirjapaja.

- Kirkkohallitus. (21.4.2020). *Diakonian viranhaltijan ydinosaamiskuvaus*.
<https://evl.fi/documents/1327140/43561565/Diakonian+viranhaltijan+ydinosaamiskuvaus+2020.pdf/2f47a08a-75ca-5e50-e3a7-44a830701b6c?t=1604574818706>
- Kirkolliskokouksen perustevaliokunnan mietintö. (8.5.2018). *Kirkon avioliittokäsitksen laajentamisesta*. <http://domus.evl.fi/ktweb-bin/ktproxy2.dll?doctype=3&docid=706951&version=0>
- KJ 1055/1991. Kirkkojärjestys 8.11.1991/1055 v. 1993. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>
- Korhonen, E., Nazarenko, S., & Närhi, R. (2012). Johdanto. Teoksessa E. Korhonen, S. Nazarenko, & R. Närhi. (toim.), *Kahdeksan kysymystä tasa-arvosta ja seksuaalisuudesta*. (s.6–7). Väestöliitto.
- Kuosmanen, P. & Jämsä, J. (toim.). (2007). *Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveyspalveluissa ja koulussa*. (SEIS – Suomi eteenpäin ilman syrjintää Työministeriö). Edita Prima Oy. <https://sateenkaariperheet.fi/wp-content/uploads/2018/04/suomalaisetsateenkaariperheet.pdf>
- Kytölä, K. (2021). *Pahoinpitelystä hyvinpitelyyn: Lähisuhdeväkivalta ja siitä selviytyminen*. Basam Books Oy.
- L 1054/1993. Kirkkolaki 26.11.1993/1054. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054>
- L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- L 1325/2014. Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>
- L 234/1929. Avioliittolaki. 13.6.1929/234. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234>
- L 253/2018. Äitiyslaki. 20.5.2018/253. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180253>
- L 361/1983. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. 8.4.1983/361. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>
- L 609/1986. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

- L 731/1999. Suomen perustuslaki. 11.6.1999/731. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1999/19990731>
- Lahti, A., Aarnio, K., Moring, A., & Kerppola, J. (2020). *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla*. Gaudeamus.
- Latvus, K. (2003). Homoseksuaalisuus, raamattukysymys ja luomisteologia. Teoksessa M. Nissinen, & L. Tuovinen. (toim.), *Synti vai siunaus: homoseksuaalit, kirkko ja yhteiskunta*. (s. 150–159). Kirjapaja.
- Lehtonen, J. (2013). *Sukupuolivähemmistöt koulussa – moninaisia tarinoita ja haastavia tutkimusvalintoja?*. SQS, (1–2) 2013. 42–49. <file:///C:/Users/35844/Downloads/50797-Artikkelin%20teksti-43511-1-10-20150429.pdf>
- Lindqvist, M. (2003). Homoseksuaalisuus eettisenä ja pastoriaalisena haasteena. Teoksessa M. Nissinen, & L. Tuovinen. (toim.), *Synti vai siunaus: homoseksuaalit, kirkko ja yhteiskunta*. (s. 108–121). Kirjapaja.
- Luopa, P., Kanste, O., & Klemetti, R. (2017) *Toisella asteella opiskelevien sateenkaarinuorten hyvinvointi 2017. Kouluterveyskyselyn tuloksia*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-909-5>
- Mannila, S. (2020). Syrjintä Suomessa 2017–2019. Tietoraportti [Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2020:20]. Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-847-9>
- Naisten Linja. (i.a.). *Henkinen väkivalta*. Saatavilla 16.5.2022 <https://naistenlinja.fi/hengellinen-vakivalta/>
- Niemi, J., Kainulainen, H., & Honkatukia, P. (toim.). (2017). *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Vastapaino. <https://www.ellibslibrary.com/helmet/9789517686105>
- Nietola, V. (2011). *Väkivaltatyö asiantuntijayhteistyönä*. [Lisensiaatin tutkimus, Turun yliopisto]. (Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. A Tutkimuksia 30). Diakonia-ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/140422/A_30_ISBN_9789524931397.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Niklander, E., Notko, M., & Husso, M. (toim.). (2019). *Intervening in domestic violence and training of professionals in social services and health care and the police*. (Report 15/2019). National Institute for Health and Welfare. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138715/URN_ISBN_978-952-343-413-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Nissinen, M. (1994). *Homoerotiikka Raamatun maailmassa*. Yliopistopaino.
- Penttinen, A. (2011). Pappi ja sateenkaarikansa. Teoksessa L. Tuovinen, O. Stålström, J. Nissinen, & J. Hentilä. (toim.), *Saanko olla totta? Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus*. (271–282). Gaudeamus.
- Perhesuhdekeskus. (i.a.). Sateenkaari-ihmisten Perhesuhdekeskus. Saatavilla 4.12.2021 <https://perhesuhdekeskus.fi/sateenkaarijarjestojen-yhteinen-perhesuhdekeskus/>
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa A. Puusa, & P. Juuti. (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (s. 145–156). Gaudeamus.
- Puustinen, H. (2015). *Perhehoitoa sateenkaaren väreissä. Sateenkaariperheet lastensuojelun perhehoidon sijaisperheenä* [Pro gradu -tutkielma, Itä-Suomen yliopisto]. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/14976/urn_nbn_fi_uef-20150314.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Ratinen, T. (2014). *Torjuttu Jumalan lahja: Yksilön kamppailu häpeällistä seksuaalisuutta vastaan*. [Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto]. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-1460-6>
- Rechartt, E., & Ikonen, P. (1994). *Häpeä psyykkisen lamaannuksen aiheuttajana*. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim <https://www.duodecimlehti.fi/duo40053>
- Ronkainen, S. (2017). Mitä väkivalta on? Teoksessa J. Niemi, H. Kainulainen, & P. Honkatukia. (toim.), *Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. (s.19–35). Vastapaino.
- Roos, J.P. (1988). *Behind the happiness barrier*. Yliopistopaino.

- Saaranen-Kauppinen, A., & Puusniekka, A. (2006). *KvaliMOTV; Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Yhteiskuntatieteellinen tietokanto <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/index.htm>
- Sammallahti, L., & Ingman, P. (16.2.2021). *Kyselyraportti seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuoli-identiteetin muutospyrkimyksistä Suomessa*. <https://www.voimavaraksi.fi/wp-content/uploads/2021/02/Eheytyksraportti-TaaVo.pdf>
- Sarajärvi, A., & Tuomi, J. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. (1. uud. p.). Tammi.
- Särkelä, R. (2019). *Väkivaltatyötä 40 vuotta*. Ensi- ja turvakotien liitto. https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/turvakoti2019_rs_2020_low-res_sivuttain
- Sateenkaariperheet. (30.5.2022). *Onnellisuuspakko* [Facebook-sivu]. Saatavilla 2.6.2022 <https://www.facebook.com/photo?fbid=376122387883629&set=pcb.376122427883625>
- Sateenkaariperheet. (i.a.). *Mikä on sateenkaariperhe?* Saatavilla 6.12.2021 <https://sateenkaariperheet.fi/tietoa-ja-koulutusta/mika-sateenkaariperhe/>
- Sateenkaariyhdistys Malkus. (i.a.). *Jumalanpalvelukset*. Saatavilla 11.8.2022 <https://www.malkus.fi/index.php/toiminta/toimintamuodot/sateenkaarimessut>
- Seta. (24.3.2021). *Sateenkaarisnasto*. <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisnasto/>
- Seta. (5.3.2022). *Eheyttämistoiminta*. Saatavilla 19.5.2022 [Eheyttämistoiminta | Seta ry](#)
- Seta. (i.a.-a). *Sukupuolen moninaisuus*. Saatavilla 11.8.2022 <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sukupuolen-moninaisuus/>
- Seta. (i.a.-b). *Seksuaalinen suuntautuminen*. Saatavilla 11.8.2022 <https://seta.fi/sateenkaaritieto/seksuaalinen-suuntautuminen/>
- Seta. (i.a.-c). *Avioliittolaki*. Saatavilla 27.11.2021 <https://seta.fi/ihmisoikeudet/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus/avioliittolaki/>
- Smalley, K. B., Warren, J. C., & Barefoot, K. N. (toim.). (2017). *Lgbt health : Meeting the needs of gender and sexual minorities*. Springer

- Publishing Company. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/diak/reader.action?docID=5107459&ppg=1>
- Stiles-Shields, C., & Carrol, R. A. (2015). Same-Sex Domestic Violence. Prevalence, Unique Aspects, and Clinical Implications. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 41(6), 636–648. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=aph&AN=108611235&site=ehost-live&scope=site&authtype=sso&custid=s4777465>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. (i.a.-a). *Diakonia*. Saatavilla 24.10.2021 <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/diakonia>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. (i.a.-b). *Ketkä voivat mennä kirkossa naimisiin?* Saatavilla 3.12.2021 <https://evl.fi/perhejuhl/haat/kirkossanaimisiin>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. (i.a.-c). *Hengellinen väkivalta*. Saatavilla 3.12.2021 <https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Hengellinen+väki-valta>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. (i.a.-d). *Henkinen hyvinvointi: Sielunhoito*. Saatavilla 9.12.2021 <https://evl.fi/apua-ja-tukea/henkinen-hyvinvointi/sielunhoito>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. (i.a.-e). *Sateenkaarimessu*. Saatavilla 11.8.2022. <https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Sateenkaarimessu>
- Suomen evankelis-luterilaisen kirkon julkaisuja. (2018). *Turvallinen seurakunta*. Saatavilla 24.10.2021 <https://evl.fi/documents/1327140/44385363/turvallinen-seurakunta-julkaisu.pdf>
- Suomen evankelis-luterilaisen kirkon julkaisuja. (2021). *Sateenkaarinuorten hyvinvointi seurakunnissa*. Saatavilla 11.8.2022 [Sateenkaarinuorten hyvinvointi seurakunnissa \(evl.fi\)](https://evl.fi/sateenkaarinuorten-hyvinvointi-seurakunnissa)
- Suurpää, L. (2002). *Eri-laisuuden hierarkiat: Suomalaisia käsityksiä maahanmuuttajista, suvaitsevaisuudesta ja rasismista*. Yliopistopaino.
- Telakivi, L., Morning, A., & Huuska, M. (2019). Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat lapset ja nuoret. Teoksessa Korpilahti, U., Kettunen, H., Nuotio, E., Jokela, S., Nummi, V. M., & Lillsunde, P. (toim.), *Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025* (s. 450—

- 456). (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27). Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2014). *Lähisuhdeväkivallan ehkäisy on kunnan tehtävä*. [Työpaperi 4/2014] [https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116710/THL_Tieda_ ja_toimi_lahisuhdevakivalta_ ja_kunta_web_240414.pdf?sequence](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116710/THL_Tieda_ja_toimi_lahisuhdevakivalta_ ja_kunta_web_240414.pdf?sequence)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2020a). *Sateenkaari-ihmisten kohtaaminen lastensuojelussa*. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/sateenkaari-ihmisten-kohtaaminen-lastensuojelussa>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2020b). *Väkivaltakäsitteiden sanasto*. [Työpaperi 1/2020] https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139150/URN_ISBN_978-952-343-211-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (26.4.2022). *Kunniaan liittyvä väkivalta*. Saatavilla 16.5.2022 <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot/kunniaan-liittyva-vakivalta>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (5.3.2021a). *Lähisuhdeväkivalta 2019. Viranomaisten tietoon tulleen lähisuhdeväkivallan määrä kasvussa*. [THL Tilastoraportti 3/2021]. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/141028/L%C3%A4hisuhdev%C3%A4ki-valta_2019..pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Tilastokeskus (28.5.2021). *Liitetaulukko 3. Lapsiperheet tyypeittäin 1950–2020*. Tilastokeskus [viitattu: 1.11.2021]. http://www.stat.fi/til/perh/2020/perh_2020_2021-05-28_tau_003_fi.html
- Tilastokeskus (i.a.). *Perhe*. Saatavilla 6.12.2021 <https://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>
- Tilastokeskus. (1.6.2021). *Tietoon tulleet alaikäisiin kohdistuneet perheväkivallan tapaukset vähenivät 14 prosenttia*. https://tilastokeskus.fi/til/rpk/2020/15/rpk_2020_15_2021-06-01_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus. (2021). *Sukupuolten tasa-arvo Suomessa 2021*. https://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_sts_202100_2021_23460_net.pdf

- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi*. Tammi.
- Väisänen, T. (2020) Sateenkaarevat pari- ja monisuhteet pari- ja perhetyössä. Teoksessa. Lahti, A., Aarnio, K., Moring, A., & Kerppola, J. (2020). *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla* (s. 243–254). Gaudeamus.
- Vikström, B. (2018). Suuria ihmisoikeuskysymyksiä: seksuaalisuus, sukupuoliuus ja ihmisoikeudet. Teoksessa K. Latvus, L. Arikka, & Hellqvist, E. (toim.), *Näkökulmia ihmisoikeuksiin- Kirkon ihmisoikeusfoorummin julkaisu*. (s. 79–81). Kirkkohallitus. <https://kirkonpilvi.sakasti.fi/files/35ad6ea7-3e3e-446e-a601-fadb81ce5b3d/nakokulmiaihmisoikeuksiin.pdf>
- Vilkkä, H. (2021). *Näin onnistut opinnäytetyössä: Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin*. PS-kustannus.
- Wang, Y., Hu, Z., Peng, K., Rechdan, J., Yang, Y., Wu, L., Xin, Y., Lin, J., Duan, Z., Zhu, X., Feng, Y., Chen, S., Ou, J., & Chen, R. (2020). Mapping out a spectrum of the Chinese public's discrimination toward the LGBT community: results from a national survey. *BMC Public Health* 20(669). <https://doi.org/10.1186/s12889-020-08834-y>

LIITE 1. Teemahaastattelurunko

1. Taustatietoa
 - 1.1. Kerro vapaasti työnkuvastasi Ensi- ja turvakotien liitolla / jäsenyhdistyksessä.
 - 1.2. Mikä on pohjakoulutuksesi?
2. Sateenkaariasiakkaat Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten ja keskusjärjestön työssä
 - 2.1. Miten sateenkaari-ihmiset ja perheet näkyvät työssäsi?
 - 2.2. Miten tunnistat ja kohtaat sateenkaari-ihmiset työssäsi?
 - 2.3. Miten työssäsi huomioit sateenkaarevuuteen liittyvät erityispiirteet (esim. vähemmistöstressi, onnellisuuspakko, väkivalta, muut)?
 - 2.4. Millaisiin sateenkaari-ihmisiin liittyviin ennakkokäsityksiin tai -luuloihin olet törmännyt työssäsi ja työyhteisössä?
3. Sateenkaarikoulutus
 - 3.1. Kuinka moneen koulutuskertaan osallistuit (yhteensä neljä)?
 - 3.2. Minkälaisia ajatuksia sinulla oli koulutukseen ja sateenkaari-ihmisiin liittyen ennen koulutusta?
 - 3.3. Mitä uutta opit koulutuksesta?
 - 3.4. Mitkä asiat koulutuksessa tuntuivat erityisen merkityksellisiltä?
 - 3.5. Miten voit hyödyntää koulutuksen antia työssäsi?
4. Sateenkaarikoulutuksen tarpeellisuus
 - 4.1. Koetko, että sateenkaariteemaan liittyvää koulutusta tarvitaan laajemmin sosiaaalialalla? Miksi? Minkälaista?
 - 4.2. Minkälaista sateenkaariaiheista koulutusta tarvitaan mielestäsi kirkonalalla (esim. kirkon kasvatus- ja diakoniatyössä toimiville), jotta he voisivat tukea tätä kohderyhmää? Miksi?

LIITE 2. Kutsu ja suostumus haastatteluun

Hei!

Olemme kolmannen vuoden sosionomi (AMK) ja sosionomi (AMK), diakoniatyön opiskelijoita Diakonia-ammattikorkeakoulusta Helsingistä. Teemme opinnäytetyömme yhteistyössä Ensi- ja turvakotien liiton kanssa ja tutkimuksemme käsittelee Ensi- ja turvakotien liiton ja Sateenkaariperheet ry:n Perhesuhdekeskuksen järjestämän sateenkaari -koulutuksen antia Ensi- ja turvakotien liiton keskus- ja jäsenjärjestöjen työntekijöiden kokemana. Tutkimuksen tarkoituksena on tuoda esille työntekijöiden kokemuksia sateenkaari-ihmisten kohtaamisesta ja selvittää työntekijöiden näkökulma sateenkaariaiheisen koulutuksen tarpeellisuudelle. Lisäksi pyrimme selvittämään, nähdäänkö vastaavanlaisen sateenkaarikoulutuksen järjestäminen tarpeellisenä myös muissa sosiaali- ja kirkonalan ympäristöissä.

Tarkoituksenamme on haastatella koulutukseen osallistuneiden Ensi- ja turvakotien liiton keskus- ja jäsenjärjestöjen työntekijöitä viimeisen koulutuspäivän jälkeen maaliskuussa 2022. Haastattelu toteutetaan yksilöhaastatteluna Microsoft Teams:n kautta, joten haastattelua varten tarvitsisit koneen, hyvän nettiyhteyden, ääni- ja mahdollisesti kamerayhteyden. Haastatteluun on hyvä varata aikaa noin 45 minuuttia. Haastattelu nauhoitetaan ja haastatteluaineistoa käytetään vain kyseistä tutkimusta varten. Aineisto on ainoastaan tutkimuksen tekijöiden käytössä ja se tuhoetaan tutkimuksen valmistuttua. Aineistoa käsitellään siten, ettei haastateltavan henkilöllisyys tule esille valmiissa tutkimuksessa. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, ja haastattelu voidaan missä tahansa vaiheessa keskeyttää.

Allekirjoittamalla tämän suostumuslomakkeen, annan suostumukseni siihen, että haastattelu nauhoitetaan ja haastattelumateriaalia voidaan käyttää tässä lomakkeessa mainitussa tutkimuksessa. Sopimuksia tehdään kaksi kappaletta, yksi tutkimukseen osallistuvalla ja yksi tutkimuksen tekijöille.

Aika ja paikka

Haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Pinja Lahtela
pinja.lahtela@student.diak.fi

Anni Rusanen
anni.rusanen@student.diak.fi